

A historical painting of a Dutch colonial street scene in Veendam. The scene features a prominent red brick building with a dark roof and a chimney on the left, and a white building with yellow window frames on the right. Several trees with light green foliage are scattered throughout the scene. In the foreground, a wooden walkway with a railing runs across the frame. A man in a dark suit stands on the left, while a woman in a dark dress and a child are positioned further back. The overall atmosphere is peaceful and historical.

2018

JAARVERSLAG

VEENKOLONIAAL MUSEUM VEENDAM

Afbeelding omslag:

Dorpsgezicht in Tripscompagnie

ongesigneerd, ongedateerd.

De voorstelling betreft het oude schoolgebouw,
waar de heer E.F.W. Brinkman, onderwijzer -
publicist te Muntendam, jarenlang les heeft
gegeven, alsmede het café-winkeltje van de
familie Talens.

Collectie: Veenkoloniaal Museum

IMPRESSIES VAN HET JAAR

ORGANISATIE

MAATSCHAPPELIJKE BETROKKENHEID

BEZOEKERSCIJFERS

FINANCIËN

PUBLIC RELATIONS

TENTOONSTELLINGEN

EXTERNE PRESENTATIES

ACTIVITEITEN

PUBLICATIES

COLLECTIE

EDUCATIE

WERK IN UITVOERING

JAARVERSLAG VVV VEENKOLONIËN

INHOUD

Voorwoord	3				
Impressies van het jaar	4				
Organisatie St. Veenkoloniaal Museum	9				
-Bestuur	9				
-Raad van Advies	9				
-Medewerkers in dienst	9				
-VVV Veenkoloniën	9				
-Nevenfuncties medewerkers	9				
-Vrijwilligers	9				
-Stagiaires	10				
-Good Cultural Governance	10				
-ANBI status	10				
Maatschappelijke betrokkenheid	11				
Bezoekerscijfers	13				
Financiën	16				
-Baten, lasten en bestemmingsreserve	18				
Public Relations	19				
Tentoonstellingen	21				
-De Ploeg, 100 jaar!	21				
-De Ploeg werkt door	22				
-Silentpunk	23				
		-In de ban van de Steentijd, 30 jaar Wekgroep Prehistorie	24		
		-Veendam in de vaart, 130 jaar varen onder de vlag van de Holland Amerika Lijn	26		
		-Stille getuigen, onderdelen van wrakstukken van tijdens WO II neergestorte vliegtuigen	28		
		-Lloyd's Register 150 jaar	29		
		-Sea-Man-Ship: regattavaart versus traditionele zeilvaart, cyanotypie-foto's van de Letse fotograaf Andris Kozlovskis	31		
		-Portretten & Ander Ongemak, portretten ten voeten uit van Carole van Wees	33		
		Externe presentaties	35		
		-Kapiteinshuis Pekela te Pekela	35		
		-Gronings ontzet	35		
		-Letse klederdracht in Staphorst	35		
		-Riga, Mencendorfa nams museum, Nederlands-Letse diplomatieke- en handelsbetrekkingen tijdens het Interbellum	36		
		-Lezingen	37		
		Activiteiten	38		
		Publicaties	46		
		-De ss Veendam	46		
		-Het Veenkoloniaal Wereldtijdschrift	46		
		-Veenkoloniale Volksalmanak	46		
		-Omzien	47		
		-Rederbuletin	47		
		Collectie	48		
		-Wergroep Familietrouw	48		
		-Wergroep Chevy rijdt weer	48		
		-Top-5 aanwinsten 2018	50		
		Educatie	55		
		Werk in uitvoering, lopende projecten	57		
		Jaarverslag VVV Veenkoloniën	58		

Ook in 2018 zijn we er weer in geslaagd om het jaarplan 2018 te realiseren. Alleen bleek in het plan Koers Oostzee, om een tocht met de zeetjalk Tromp richting Letland te organiseren en er een handelsmissie aan te koppelen, financieel niet haalbaar. We slaagden er in om diverse fondsen binnen boord te houden zodat we de rest van het project wel konden realiseren. Het jaar 2018 was in veel opzichten een bijzonder jaar. Met de koude februari- en maart maand bleef het bezoekersaantal achter bij dat van 2017.

Code Rood en sneeuw en gladheid hielden de potentiële bezoekers thuis, of juist op het ijs. Geen museumweer dus. De aansluitende mooie zomer deed het ergste vrezen.

Een wijze spreuk van marktkooplui is: 'Vrouwen bloot, handel dood'. Toch viel de schade bij ons mee. Veel oud-opvarenden van de cruiseschepen 'Veendam', het merendeel afkomstig uit de Randstad, waagden het erop en trokken naar het 'hoge noorden'. Begin september zaten we daarom qua bezoekers weer op hetzelfde niveau als in 2017. Het venijn zat nu in de staart. De maand oktober verliep juist teleurstellend. Oktober Kindermaand was in 2018 voor ons absoluut geen succes, terwijl het in 2017 juist extra

kinderen naar ons museum bracht.

Ook lieten in het najaar de (school)groepen het afweten. Het leverde ons dus toch nog een min op ten opzichte van 2017. Het jaar 2018 was ook in ander opzicht anders dan anders. Want zeg nu zelf, het is toch wel zeer bijzonder wanneer je als directeur van een relatief klein museum wordt uitgenodigd om deel te nemen aan het officiële staatsbanket in het kasteel te Riga ter ere van het bezoek van ons koningspaar aan de Baltische Landen. Het was een indrukwekkend bezoek. Verder waren er in 2018 diverse kleine jubilea. Veertig jaar Poëzie Veendam en vijftintig jaar beheer over het oudste binnenschip van de provincie Groningen, de Familietrouw. Verder organiseerden we voor de 20ste keer een regionaal-historische boekenmarkt en voor de 30ste keer 'Neuten riestern' en verscheen nummer 30 van de Veenkoloniale Volksalmanak.

Het jaar 2018 kende ook een triest najaar. Na de zomervakantie overleden maar liefst drie vrijwilligers die jaren actief waren bij het museum. Ik ben ze dankbaar voor hun jarenlang getoonde inzet voor het museum. Het laat ook weer zien hoe kwetsbaar een

organisatie is die vooral op vrijwilligers draait. Tot overmaat van ramp werden ook nog eens enkele vrijwilligers langdurig ziek. Zo hadden we bij de ombouw van de expositie over de aardappelzetmeelindustrie juist gerekend op de inzet van deze vrijwilligers. Nu moesten er voor het timmerwerk betaalde krachten ingehuurd worden omdat, ondanks diverse oproepen, er geen handige doe-het-zelvers werden gevonden voor dit karwei.

Ten slotte moesten we met lede ogen aanzien hoe de VVV Veenkoloniën na acht jaar pionierswerk weer uit het museum verdween. Vrijwilligers van het museum hebben met hart en ziel de VVV-coördinatoren Nathanja Mulder en Elleke van der Molen ondersteund. We hopen dat het door hen verzette werk niet verloren zal gaan.

Hendrik Andries Hachmer
Directeur

IMPRESSIES VAN HET JAAR

Uitnodiging voor het staatsbanket in Riga

Tot grote verrassing van directeur Hendrik Andries Hachmer werd hij samen met 35 andere vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven en de culturele sector uitgenodigd om samen met gastheer president Raimonds Vējonis deel te nemen aan het staatsbanket in het presidentiële paleis in de Letse hoofdstad Riga. Dit ter gelegenheid van het koninklijk bezoek aan de Baltische Landen, die in 2018 hun 100 jaar staatskundig bestaan vierden. Helaas, zoals we allen nu weten, moest koningin Maxima vanwege tragische familieomstandigheden verstek laten gaan. Het staatsbanket vond plaats op maandag 11 juni 2018. Voor ons is en was deze uitnodiging een bekroning voor het meer dan 12½ jaar werken aan het bij het publiek bewust maken van de historische (handels)relaties die de Groninger Veenkoloniën met de Baltische Landen hebben. Gedurende die 12½ jaar hebben we in samenwerking met de Letse maritieme academie en het Mencendorfa nams museum te Riga interessante tentoonstellingen en projecten kunnen realiseren.

➔ Koninklijk bezoek in Riga

Het begon allemaal al in 2004 met de voorbereidingen voor de expositie *Met de groeten uit Riga*. Deze tentoonstelling trok al direct de aandacht van de Letse ambassade in Den Haag, maar ook van de Winker Prins Scholengemeenschap in Veendam en de Riga skolenu pils, een soort buitenschoolse opvang in de stad Riga. In de jaren er na

volgden schooluitwisselingen, museumreisjes en brachten we onder andere de muziek van Cornelis Dopper en de kunst van de Nederlandse kunstenaar Hendrik Valk -de enige Nederlandse kunstenaar die ook daadwerkelijk in Letland heeft gewoond en gewerkt- naar Riga en Majori.

IMPRESSIES VAN HET JAAR

Deelname aan Leeuwarden culturele hoofdstad van Europa/Hout-Vaert

In 2017 was het Spinbargproject voor onze werkgroep Familietrouw een uitdaging. In 2018 kregen we de uitnodiging om met ons in 1894 gebouwde museumschip Familietrouw deel te nemen aan het project Hout-Vaert, een varend erfgoedtheater tijdens de festiviteiten Leeuwarden-Fryslân 2018. Een invitatie die we in dank aanvaardden. Meer dan een maand lang was ons schip op de Friese wateren en werden naast Leeuwarden, ook Sneek, Sloten en Woudsend bezocht. In het ruim toonden ambachtslieden en musici hun kunnen. Met diverse aanlooproutes werd koers richting Leeuwarden gezet. Wij hadden gekozen voor een aanloop via de Drentse Hoofdvaart en de Turfroute door Friesland. De Opsterlandse Compagnonsvaart verbindt sinds 1894 de provincie Friesland met Drenthe. En laat het nou toeval zijn of niet, maar onze Familietrouw is ook in het jaar 1894 bij de scheepswerf Ten Horn te water gelaten. Dus 1894 ontmoet 1894, met aan boord

➔ *Burgemeester Mieke Damsma van de gemeente Midden-Drenthe blaast symbolisch de brug naar Friesland open om burgemeester Harry Oosterman te ontmoeten.*

de burgemeester van Midden-Drenthe Mieke Damsma en burgemeester Harry Oosterman van Ooststellingwerf, die op de provinciegrens symbolisch cadeaus uitwisselden.

IMPRESSIES VAN HET JAAR

Lloyd's Register nieuwe sponsor van het museum

In 2018 viert Lloyd's Register Londen het feit dat het in 1868 in Nederland voet aan wal zette in zowel Rotterdam, Amsterdam als in Veendam. 150 jaar Lloyd's Register in Europa. De grote gangmaker in die jaren is de Veendammer Hendrik Pieter Hazewinkel (1829-1911), een veelzijdig man, die naast zijn rol als kapitein diverse zeevaartkundige boeken schreef. In 1868 trekt hij zich uit de zeevaart terug en wordt surveyor voor het Lloyd's Register te Veendam. Het feit dat niet elk van stapel gelopen zeeschip even zeewaardig is en dat daardoor tientallen familieleden en kennissen vanwege de slechte conditie van nieuw gebouwde schepen een vroegtijdig zeemansgraf vinden, zal mede een drijfveer zijn geweest voor Hendrik Pieter. Door toezicht te houden op de scheepsbouw en de uitrusting van schepen moest de scheepvaart veiliger worden. Hazewinkel wist Lloyd's Register op de kaart te zetten en zelfs Meyer Werft te Papenburg ervan te overtuigen om voor Lloyd's Register Londen

➔ *Rik Appelo, Field Operation Manager van Lloyd's Register Haren, en directeur Hendrik Andries Hachmer ondertekenen het sponsorcontract.*

te kiezen en niet voor de grote concurrent 'Germanischer Lloyd'.

Dit en het feit dat op de begraafplaats van Veendam nog altijd het graf van Hendrik Pieter Hazewinkel te vinden is, is voor het Veenkoloniaal Museum te Veendam reden om samen met Lloyd's in de 'Wall of Veen' aandacht te besteden aan Hendrik Pieter Hazewinkel en het Lloyd's Register. Als steun in de rug zal Lloyd's Register het museum drie jaar mee ondersteunen als sponsor.

IMPRESSIES VAN HET JAAR

Bezoek Letse ambassadeur Ilze Rūze aan Veendam

Op zondagmiddag 14 oktober werd de expositie 'Sea-man-ship', regattavaart versus traditionele zeilvaart, een project van de Letse fotograaf en zeezeiler Andris Kozlovskis, officieel door de Letse ambassadeur Ilze Rūze geopend. Het project was een van de drie onderdelen van het project Koers Oostzee. Andris Kozlovskis maakte tijdens de tall-shiprace van Stavanger naar Harlingen aan boord van het Letse regattaschip Spaniel foto's van deze wedstrijd. Na Harlingen is koers richting De Veenhoop gezet, waar bij het skûtsjesilen een eveneens indrukwekkende serie foto's werd gemaakt. Na terugkeer in Letland heeft Kozlovskis alle foto's als cyanotypie afgedrukt, een techniek die ook in het midden van de 19de eeuw werd gebruikt. De foto-expositie kijkt naar de zeilvaart van het heden met een knipoog naar het verleden.

➔ Van links naar rechts: Hendrik Andries Hachmer, Ilze Rūze, Andris Kozlovskis

IMPRESSIES VAN HET JAAR

Adopteer een stoel

Tijdens de ombouw van de voormalige RHBS van Veendam tot nieuwe locatie van het Veenkoloniaal Museum werden begin jaren negentig van de vorige eeuw door de bekende stad-Groninger ontwerper Albert Geertjes stoelen, wandlampen en de museumbalie ontworpen. In de loop der tijd verdwenen de stoelen in depot, omdat ze bij wisselende activiteiten in de grote zaal moeilijk te transporteren bleken. Bovendien klaagden sommige bezoekers over de harde houten zittingen en de koude armleuningen. Ze stonden daarna jaren onzichtbaar in opslag, terwijl de zaal gevuld was met dertien-in-een dozijn-stoelen. Maar het tij keerde, we misten juist die leuke stoelen in de zaal. Weg uit de opslag, terug op het toneel! Door de zittingen en de leuningen te stofferen is het zitcomfort verbeterd en omdat we de stoelen nu laten staan zoals ze staan en niet telkens de opstelling veranderen, voorkomen we veel gesleep. De stoelen geven de grote zaal opnieuw cachet.

➔ *Een deel van de vrienden die een stoel adopteerden lieten zich tijdens de 'vriendendag' fotograferen op de door hen geadopteerde stoel*

Vrienden van het museum adopteerden deze zomer met een financiële bijdrage van € 100 per stoel diverse van deze stoelen en lieten ze als tegenprestatie voorzien van een naam van

kinderen, geliefden of grootouders. Zo konden de stoelen worden gestoffeerd en als dank worden voorzien van een door hen gewenste naam.

ORGANISATIE STICHTING VEENKOLONIAAL MUSEUM

De Stichting Veenkoloniaal Museum kent een Bestuur en een Raad van Advies. Beide kwamen in 2018 vier keer bijeen. De dagelijkse leiding berust bij de directeur. De directeur weet zich gesteund door een administratief medewerker, die ook veel vormgevingswerk verricht; een baliemedewerker, die ook de inkoop voor de museumwinkel verricht; een medewerker publieksbegeleiding, die ook de coördinatie van de vrijwilligers op zich neemt; een registrator, die de collectie beschrijft; en een conservator, die naast collectiebeheer ook actief betrokken is bij de organisatie en het voorwerk voor tentoonstellingen. Ook in 2018 maakten we gebruik van een gastconservator. In totaal staan er 4 fte op de loonlijst van het museum en worden er 2 ingehuurd. De functie van registrator is een volledig gesubsidieerde baan. De functie VVV-coördinator binnen het Veenkoloniaal Museum komt eind 2018 te vervallen en de toeristische informatieverstrekking wordt door de receptie van Cultuurcentrum van Beresteyn overgenomen.

Bestuur (onbezoldigd)

- H. Prins, voorzitter
- G. Caneel, penningmeester
- M. Inklaar, secretaris
- M. van Delden
- B. Buining

Raad van Advies (onbezoldigd)

- H. R. Oosterveld, voorzitter
- P. Bentum
- W.W. Dussel
- R.H. Smit
- J.N. Wilkens
- R.J.J. de Graaff
- H. Jasken
- R. Feenstra
- J. Onderwater
- G. Frumau

Medewerkers in dienst

- Hendrik Andries Hachmer, directeur 36 uur
- Elise van Ditmars, conservator 32 uur
- Erik van der Wal, administratief medewerker, systeembeheerder 36 uur
- Jan Kuiper, registrator 32 uur (loonsubsidieregeling)
- Marleen Strikkers, medewerker publieksbegeleiding, 16 uur
- Marjan Meijer, baliemedewerker, 12 uur

VVV Veenkoloniën

- Elleke van der Molen, VVV coördinator 16 uur (loonsubsidieregeling)

Nevenfuncties betaalde medewerkers

Hendrik Andries Hachmer

- Bestuurslid Historische Sectie Museumvereniging (onbezoldigd)
- Bestuurslid Nederlands Baltische Vereniging (onbezoldigd)
- Lid Comité aanbeveling Siep & Co. Oude Pekela (onbezoldigd)
- Lid Leader Advies Groep (LAG) (onbezoldigd)

Vrijwilligers

Het Veenkoloniaal Museum kent een bestand van 106 vrijwilligers, die allerlei werkzaamheden verrichten. Een deel van de vrijwilligers is actief in specifieke werkgroepen, te weten:

- Werkgroep Prehistorie: ordenen en beschrijven van archeologische vondsten NP 3;
- Werkgroep Textiel: ordenen en beschrijven van de textielcollectie;
- Werkgroep Digitalisering: digitaliseren en scannen van foto's en dia's en uploaden naar Beeldbank Groningen, digitalisering collectie en bijdrage aan websites;
- Werkgroep Familietrouw: houdt ons museumschip Familietrouw in de vaart en verricht onderhoudswerkzaamheden;
- Werkgroep Chevy: rijdt met onze geres taureerde Jonker-vrachtauto en verricht onderhoudswerkzaamheden.

ORGANISATIE STICHTING VEENKOLONIAAL MUSEUM

Stagiaires

Het Veenkoloniaal Museum ontvangt jaarlijks stagiaires die bij ons ervaring kunnen opdoen. Daarnaast werkt het museum mee met integratieprojecten.

- Snuffelstage: Jorrit Schlötel
- Educatie: Lotte Ketelaar
- Fotografie: Julia Yntema
- PR/Marketing : Radost Kalinova (Bulgarije)

Good Cultural Governance

De Stichting Veenkoloniaal Museum is in 1939 opgericht te Veendam. Een van de mede-initiatiefnemers was burgemeester F.J. de Zee. Het museum is sindsdien uitgegroeid tot een professioneel museum. Good Cultural Governance is het museum op het lijf geschreven. Het Veenkoloniaal Museum was zelfs het eerste Geregistreerde Museum van de provincie Groningen. Dankzij de status Geregistreerd Museum is het Veenkoloniaal Museum in staat om bruiklenen van andere Geregistreerde Musea aan te vragen en te verkrijgen. Tweejaarlijks is er een herijking van deze status. Het is tevens een garantie voor particulieren die objecten en voorwerpen aan het

➔ *Vrijwilligers van het museum: vele handen maken licht werk*

museum afstaan, dat er als een 'goed huisvader' over de schenkingen zal worden gewaakt.

ANBI status

Het museum bezit tevens de ANBI status die

schenken aan het museum voor bedrijven en particulieren nog eens extra aantrekkelijk maakt.

MAATSCHAPPELIJKE BETROKKENHEID

Nieuwe inwoners van de gemeente Veendam

Sinds jaar en dag ontvangen we nieuwe inwoners van de gemeente Veendam. Onder de nieuwe inwoners zitten soms ook nieuwe vrijwilligers. Speciale aandacht is er voor vluchtelingen. Samen met de stichting 'Mo(o)i in Veendam' organiseren we rondleidingen voor deze nieuwkomers. Mo(o)i in Veendam is een internationale club voor 'oude' en 'nieuwe' Veendamers, die als doel heeft de integratie van allochtone inwoners in Veendam en omstreken te bevorderen en de autochtone inwoners van Veendam kennis te laten maken met andere culturen en gebruiken. Mo(o)i in Veendam is bijna traditioneel ook aanwezig tijdens het Museumweekend en

op de Open Monumentendag en trakteert dan onze bezoekers in de schipperskamer in het museum op exotische hapjes.

Verzorgingstehuizen, werkgroep 'Verleden in Beeld'

Sinds 2006 bestaat de werkgroep 'Verleden in Beeld', die zich gespecialiseerd heeft in presentaties met lichtbeelden en muziek om dementerende ouderen binnen verzorgingstehuizen te prikkelen om over het verleden te praten. Eerste doel is de aha-erlebnis, herkenning van het eigen verleden, en niet zozeer het noteren van verhalen. Helaas kwam er door het overlijden van één van onze vrijwilligers en langdurige ziekte van de andere bij deze activiteit betrokken medewerker, een abrupt einde aan. Er zijn vooralsnog geen geschikte opvolgers gevonden. Groot probleem is, dat degene die de presentaties verzorgt een goede basiskennis van onze regio moet hebben.

Ondersteuning kleine musea in de regio

Het Veenkoloniaal Museum ondersteunt sinds 1994 het Kapiteinshuis te Nieuwe Pekela, dat volledig door vrijwilligers wordt gerund. We organiseren voor het museum één keer per jaar een wisseltentoonstelling en daar-

naast voorziet de conservator het bestuur van advies. De conservator vertegenwoordigt het Veenkoloniaal Museum bij de bestuursvergaderingen van de stichting Kapiteinshuis Pekela.

De directeur ondersteunt de plannen rond Siep & Co. te Oude Pekela om een infocentrum rond een stoommachine en de strokartonindustrie op te bouwen.

Bijdragen aan het Verhaal van Groningen

De naam Veenkoloniaal Museum zorgt nogal eens voor verwarring bij bezoekers. Een veenkolonie is meer dan de vervening alléén. De vervening vormde slechts het begin van de spectaculaire ontwikkeling van de Groninger Veenkoloniën. Het Veenkoloniaal

MAATSCHAPPELIJKE BETROKKENHEID

Museum te Veendam vertelt het verhaal van deze voor Nederland bijzondere regio.

We vertalen onze bijdragen in:

- Tentoonstellingen
- Externe en interne lezingen
- Activiteiten
- Publicaties
- Educatie en collectie

Voorts ontstonden er in samenwerking met diverse organisaties, zoals stichting De Verhalen van Groningen, Erfgoedpartners, K&C Assen en GROMMO, diverse mooie projecten. Dankzij een contact via 'We the North' werd het museum ook actief betrokken bij de invulling van het project Hout-Vaert. Jan Nico Wilkens, nazaat van een van de oprichters van houtzagerij K.&J. Wilkens en lid van de Raad van Advies, dacht mee over de aanvoer van hout vanuit de Scandinavische landen. Ons museumschip Familietrouw deed mee aan de aanvoerroute richting Leeuwarden. Meer hierover leest u op pagina 5.

➔ *Museumschip Familietrouw op de Opsterlandse Compagnonsvaart*

BEZOEKERSCIJFERS

Het aantal individuele bezoekers nam in 2018 ten opzichte van 2017 af met 1199. Toch viel ons dit nog mee, gezien het zeer koude voorjaar en de daaropvolgende warme zomer. Het verlies zit vooral in de groepen die het lieten afweten. Normaal gesproken ontvangen we ook in de herfst relatief veel schoolgroepen, terwijl het aantal nu minimaal was. Ook viel het aantal toehoorders bij de archeologische lezingen dit jaar tegen. Daarentegen scoorden de lezingen in het kader van de Oostzeedagen verrassend goed, met drie lezingen van elk meer dan 90 toehoorders. In totaal trokken we met onze activiteiten 11.286 bezoekers.

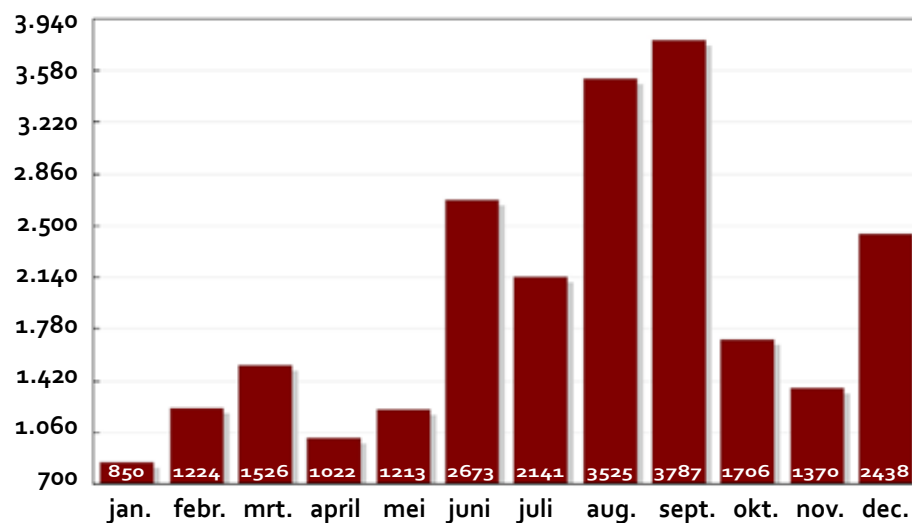
Hieronder vallen onze knutselmiddagen, workshops, lezingen (zowel intern als extern), activiteiten in samenwerking met het Cultuurcentrum van Beresteyn (zoals de 'oetmarkt' en koopavondconcert), de bezoekers tijdens de officiële openingen van tentoonstellingen en de bezoekers aan het museumschip Familietrouw. De bezoekers van onze tentoonstelling in Riga zijn buiten beschouwing gelaten.

Feiten en cijfers

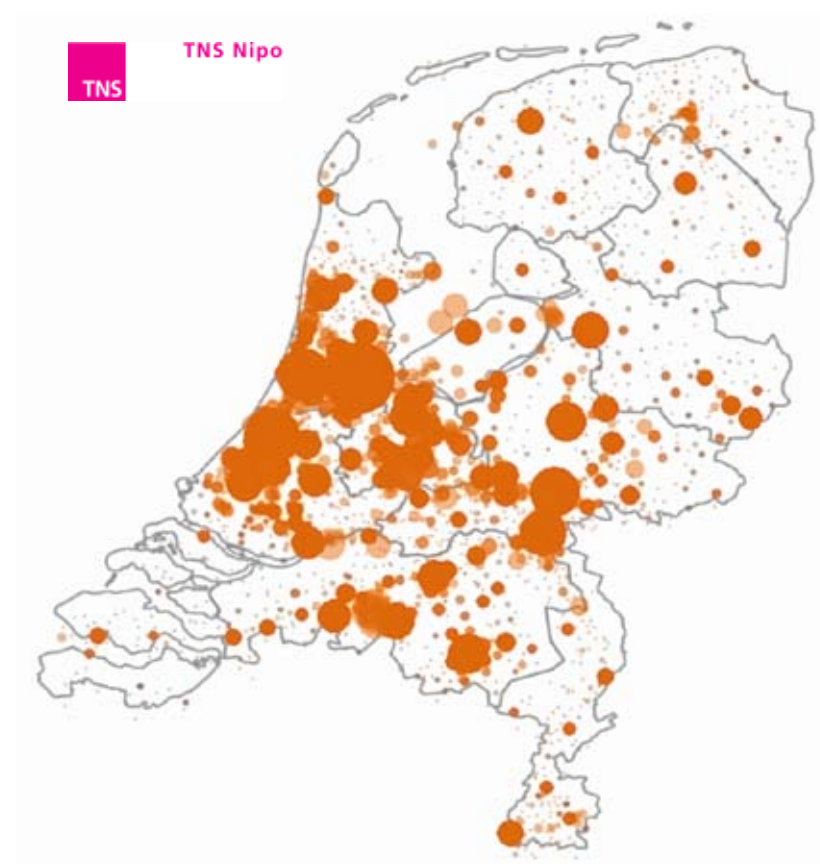
totaal aantal museumbezoekers over 3 jaar

	2016	2017	2018
totaal	25.186	24.674	23.475
individueel	6.263	6.621	5.636
groep	5.172	3.182	1.988
activiteiten	9.419	9.634	11.286
MK houders	4.332	5.237	4.565

TOTAAL AANTAL BEZOEKERS PER MAAND

BEZOEKERSCIJFERS

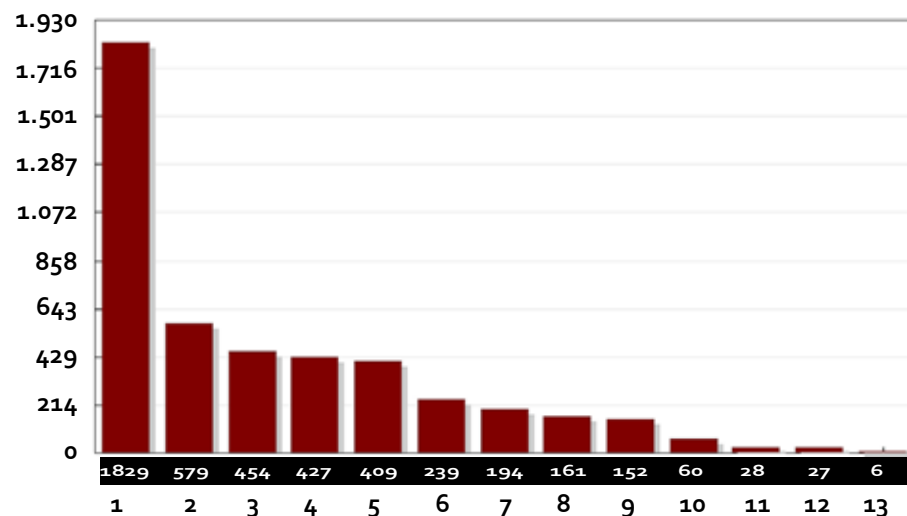
Links: Woonplaats van Museumkaarthouders die het Veenkoloniaal Museum bezochten in 2018

Rechts: Woonplaats van Museumkaarthouders in Nederland in 2018

TNS Nipo

MUSEUMKAART BEZOEKERS PER PROVINCIE

Legenda

1 = Groningen	8 = Friesland
2 = Drenthe	9 = Noord Brabant
3 = Noord Holland	10 = Flevoland
4 = Zuid Holland	11 = Zeeland
5 = Gelderland	12 = Limburg
6 = Utrecht	13 = Onbelend
7 = Overijssel	

Feiten en cijfers

Bezoekers Veenkolonie Express (STAR)

682 treinreizigers

Feiten en cijfers

*Groepsbezoek bevorderen door
arrangementen met partners
Cultuurcentrum en in de regio*

Gezamenlijke activiteiten met de VVV,
MDT school, Bibliotheek (onder andere
lezingen in het kader van Oostzeedagen)
STAR, Kapiteinshuis Pekela en
Marketing Groningen.

Groepen worden steeds kleiner door
individualisering van de samenleving.
Samen met de stichting Landschapsgid-
sen Groningen spelen we hier op in, door
het aanbieden van maatwerk, ook voor
kleine groepen vanaf vier personen.

Toelichting op de jaarrekening 2018

Baten

Entreegelden en omzet museumwinkel

In 2018 ontvingen we bijna 2000 bezoekers minder dan het jaar ervoor. De maanden januari en februari verliepen door sneeuw en vorst erg rustig. De warme zomer beloofde niet veel goeds, maar begin september zaten we weer op hetzelfde niveau aan bezoekers als in 2017. In de herfst lieten echter de groepen ons in de steek en ook de archeologische lezingen werden beduidend minder goed bezocht dan een jaar eerder.

Minder bezoekers heeft duidelijk haar weerslag op het resultaat van de entreegelden en de marge van de museumwinkel.

De inkomsten voor de entree daalden met 13.051 euro en de bruto-marge van de museumwinkel met 1795 euro.

Vrienden van het museum en sponsoring

Gelukkig stabiliseert het aantal vrienden van het museum. Hierdoor blijft de bijdrage van de begunstigers op hetzelfde niveau als het jaar ervoor en is de terugval aan 'vrienden' voorlopig gestopt. De sponsorbijdragen stegen met een kleine 5000 euro tot 70.755.

VVV

Aan het eind van het jaar 2018 namen we afscheid van onze VVV-medewerkster Elleke van der Molen en onze VVV-activiteiten. De VVV zal in Cultuurcentrum van Beresteyn worden voortgezet. Op de post VVV zien we een min van 4.167 euro. In 2017 kregen we als werkgever een loonkostenvergoeding (WAZO) ter compensatie van de zwangerschap van onze VVV-medewerkster. In de beschikking voor 2018 is daarom door de gemeente aangegeven dit bedrag in 2018 te korten op de loonkostenbijdrage. Het in 2017 ontvangen bedrag is daarom gereserveerd voor 2018.

Lasten

Activiteiten en tentoonstellingen

Zowel de post tentoonstellingen als de post activiteiten vallen in 2017 behoorlijk hoger uit. De extra activiteiten werden gedekt met een geoormerkte reservering voor Koers Oostzee. Onder Koers Oostzee vallen de activiteiten die we samen met het Mencendorfa nams museum te Riga organiseren en ook de lezingen die in november in ons museum tijdens de Oostzeedagen plaatsvinden.

De post tentoonstellingen, waaronder zowel onze permanente expositie alsook de wisseltentoonstellingen vallen, is hoog omdat er is

geïnvesteed in de ombouw van de zetmeelzolder. Eind 2017 is er een bedrag van 7900 euro gereserveerd voor dit project. Kort voor de zomervakantie werden twee van de drie vrijwilligers die met de ombouw van de zolder bezig waren ernstig ziek. Een van hen overleed helaas in november, terwijl de andere nog herstellende is van een hartaanval. Om geen vertraging in de ombouw van de zolder te krijgen waren we genoodzaakt om beroepskrachten in te schakelen.

De wisseltentoonstellingen zijn gedekt door de geoormerkte gelden voor het project Andris Kozlovskis en Koers Oostzee.

Deze investeringen zijn op de geoormerkte bestemmingsreserves afgeschreven.

Bestemmingsreserves en Algemene reserve

Om de financiën voor het jaar 2018 weer rond te krijgen, is bezuinigd op de huisvestingskosten (8955) en aanschaf van nieuwe objecten t.b.v. de collectie (7385). De vrienden van het museum droegen bij aan de ombouw van de zetmeelzolder, zodat we ook 2018 wederom met een positief resultaat kunnen afsluiten. De algemene reserve steeg van 24.499 naar 40.271 euro en de voor projecten geoormerkte bestemmingsreserve daalde naar 24.143. Omdat de werkgroep prehistorie eind 2018

de werkzaamheden heeft afgerond, wordt er voor deze werkgroep niet meer gereserveerd. Voor het in de vaart houden van het oudste turfschip van de provincie Groningen is een bedrag van 8456 euro gereserveerd, een stijging van een kleine 1400 euro, mede dankzij de deelname aan het project 'Houtvaart' in het kader van Leeuwarden culturele hoofdstad van Europa. De reserve is nodig voor onder andere de vierjaarlijkse werfbeurt. Deze zal herfst 2019 plaatsvinden.

Feiten en cijfers

Kerngetallen

Netto investering gemeente Veendam:
per bezoeker museum € 3,79
per inwoner € 3,24

Netto investering provincie Groningen:
per bezoeker museum € 5,75
per inwoner € 0,23

Netto investering gemeente Pekela:
per inwoner € 0,14

Feiten en cijfers

Gepland en gerealiseerd in 2018:
Groei algemene reserve van € 24.449
naar € 38.558

Feiten en cijfers

Investeringen in cultuur
Gemeente Veendam € 123.513,-
Gemeente Pekela € 1.771,-
Provincie Groningen € 135.000,-
Afgedragen huur aan
Gemeente Veendam € 34.472,-

Feiten en cijfers

Economische spin-off voor de regio
is € 586.875,- *

* Elke museumbezoeker geeft gemiddeld
€ 25,- uit in de regio.
(bron: Nederlandse Museumvereniging)

Feiten en cijfers

	2016	2017	2018
Vrienden v/h Museum	796	754	756
Reders Familietrouw	30	34	34

Feiten en cijfers

Fondsbijdragen van:

**Stichting
K.P. Boon**

DIRECTIE DER OOSTERSCHE
HANDEL EN REEDERIJEN

Fonds voor de
Landbouw
Groningen

FINANCIËN

Baten		Lasten		Subtotaal	
Entreegelden	46.213	Pesoneelskosten	246.197	Financiële baten en lasten	-14.682
Subsidie provincie Groningen	135.000	Afschrijvingen op mat. vaste activa	3.684	Bijzondere baten en lasten	-1.031
Subsidie gemeente Veendam	123.513	Huisvesting	68.395		942
Subsidie gemeente Pekela	1.771	Publicaties	7.026	Resultaat voor mutatie	
Begunstigers	28.000	Public relations	12.375	bestemmingsreserve	-14.771
Sponsoring / giften	70.755	Collectie	1.408		
Museumwinkel, brutomarge	4.796	Kantoor	7.504	Mutatie bestemmingsreserve	-28.830
VVV, brutomarge	-4.187	Financiële administratie	9.184		
		Algemene kosten	18.956	Exploitatie resultaat	€ 14.059
Totaal Baten	€ 405.861	Tentoonstellingen	32.406		
		Educatie	2.096		
		Activiteiten	11.312		
		Totaal Lasten	€ 420.543		

Bestemmingsreserve	
Familietrouw	8.456
LED verlichting	5.500
Koers Oostzee	6.713
Airco apparaten	3.612
Tentoonstellingen 2019	1.575
Stand per 31 december	€ 25.856

Feiten en cijfers

Hoofdsponsor:
AVEBE

Sponsoren:
Nedmag
Oldenburger Fritom
Langeland-Borgman

Website veenkoloniaalmuseum.nl

Begin 2018 ging onze nieuwe website online, een moderne website die ook geschikt is voor notebook en iPad. Gekozen is voor een rustige en overzichtelijke website. De opbouw van de site is gedaan door het in Utrecht gevestigde, jonge bedrijf INTK. Dit bedrijf heeft onder andere ook de websites van het Zeeuws Museum, Museum Arnhem, Boerhaave, Het Limburgs Museum en het Stedelijk Museum Schiedam ontwikkeld.

Social Media

We blijven ons richten op het verkrijgen van zoveel mogelijk reviews bij TripAdvisor, Google, Facebook en Zoover. Actief zijn we vooral op Facebook en LinkedIn.

Facebook

Het aantal volgers op Facebook nam verder toe en is gestegen tot meer dan 4700. In 2018 is er ook regelmatig geadverteerd via Facebook. Uit reacties bij de balie en via de enquêtes blijkt dat Facebook vaker genoemd wordt. Helaas heeft Facebook eind 2018 haar advertentiebeleid veranderd, waardoor je alleen kunt adverteren met die berichten die de meeste likes krijgen. Jammer, want als een nieuwe expositie geopend wordt heeft die

Feiten en cijfers

68 persberichten / 10 Nieuwsbrieven
volgers op Facebook 2017: 4412
volgers op Facebook 2018: 4763
volgers op Instagram 2017: 87
volgers op Instagram 2018: 210

minder likes dan oude berichten. We waren daarom eind 2018 genoodzaakt om te stoppen met adverteren via Facebook.

Twitter

Omdat het effect van Twitter minimaal is, zijn we met het gebruik van Twitter gestopt.

TripAdvisor

Van slechts een paar reviews in 2017 is het aantal reviews eind 2018 gestegen naar 81. Een geringe toename ten opzicht van 2017. TripAdvisor is vooral belangrijk omdat toeristen die via Booking.com een hotelkamer boeken via TripAdvisor geadviseerd worden over musea en attracties in de omgeving van het hotel. We proberen via onze baliemedewerkers de bezoekers te attenderen op TripAdvisor. Nadeel van TripAdvisor is, dat men om een review te geven eerst zelf een

account moet aanmaken.

LinkedIn

LinkedIn wordt door ons vooral gebruikt voor het opbouwen van een netwerk dat we gebruiken voor het benaderen van personen die we als (gast)sprekers voor onze activiteiten willen uitnodigen. Directeur Hendrik Andries Hachmer heeft 600 volgers en conservator Elise van Ditmars 281.

AdWords

In 2017 heeft het Veenkoloniaal Museum een groot AdWords-budget verworven via Google. Het is een symbolisch bedrag van 100.000 US Dollars, dat culturele instellingen kunnen aanvragen en weer besteden in het inkopen van tags en trefwoorden. Ook in 2018 konden we nog van de AdWords gebruik maken. Dankzij AdWords komen we beter voor de dag bij de zoekresultaten voor Google. Dit leverde in ieder geval een enorme stijging op van het aantal virtuele bezoekers.

Instagram

In 2017 zijn we ook gestart met Instagram. In 2018 hadden we 210 volgers. Instagram is deels gekoppeld aan Facebook.

Dagbladen, weekbladen en overige media

Fred Ootjers verzorgde als freelancer de public relations naar kranten, regionale bladen en magazines. Zo werd in het blad Hallo, 30e jaargang, nummer 5, van Vereniging "De Lijn" aandacht besteed aan de expositie over de Veendam-schepen van de Holland Amerika Lijn. Ook het magazine InVeendam besteedde in het zomernummer aandacht aan ons museum en de expositie van de HAL. In het blad Vlot, 8e jaargang, nummer 27, magazine voor mensen die wonen op het water, verscheen onder de kop 'Met zijn tieners in een piepklein roeffje' een uitgebreid interview met vrijwilliger Lammie Postmus van museumschip De Familietrouw. De Familietrouw kwam eveneens aan bod in het Hout-Vaert 2018 magazine. Op woensdag 7 maart zond Podium.TV in de reeks 'HeringedeeldGR' een documentaire uit van Beno Hofman. Voor deze serie werden ook opnames gemaakt in het Veenkoloniaal Museum. RTV Noord nam op 7 december bij onze 'sluiskade' het spelprogramma Klouk op. Dit programma werd Tweede Kerstdag uitgezonden. Ook werd er door diverse regionale omroepen aandacht besteed aan ons museum.

TENTOONSTELLINGEN

De Ploeg, 100 jaar!, van 22 oktober 2017 t/m 25 februari 2018

In 2018 is het honderd jaar geleden dat de Groningse kunstenaarskring De Ploeg werd opgericht. Dit vierde het Veenkoloniaal Museum met twee exposities: één over Ploeglid Geert Hendrik Streurman en één met werk van de huidige Ploeg-leden.

Geert Hendrik Streurman

Geert Hendrik Streurman (1892-1976) was een van de eerste leden van De Ploeg en zat zelfs enkele jaren in het bestuur. Hij heeft het grootste gedeelte van zijn leven gewoond en gewerkt in Veendam, waar hij samen met anderen het Veenkoloniaal Museum heeft opgericht. Streurman was een belangrijk promotor van het culturele leven. De expositie toont de hoogtepunten uit het oeuvre van Streurman, in combinatie met werk van andere collega-Ploegleden uit zijn tijd. Het Veenkoloniaal Museum heeft veel schilderijen en tekeningen van Streurman in de collectie en beschikt ook over zijn dagboeken, waardoor een goed beeld kan worden gevormd over Streurman als kunstenaar en persoon.

TENTOONSTELLINGEN

**De Ploeg werkt door, van 22 oktober 2017
t/m 4 februari 2018**

De Ploeg werkt al honderd jaar door! Vaak wordt de nadruk gelegd op de vroege periode van de kunstenaarskring. Hier wil het Veenkoloniaal Museum verandering in brengen met een grote wisselexpositie waarin twintig huidige Ploegleden hun belangrijkste werk tonen. De vereniging oogstte indertijd bekendheid met expressionistische werken van onder andere Jan Wiegers, Johan Dijkstra en Jan Altink. De Ploeg anno 2018 bestaat uit een select gezelschap kunstenaars dat affiniteit voelt met de moderne kunstgeschiedenis en experimenteren niet schuwt. Ze streven naar uitwisseling over het kunstenaarschap zowel binnen De Ploeg zelf, als met het kunstminnend publiek. Het gezamenlijk exposeren is daarvoor van groot belang.

TENTOONSTELLINGEN

**Silentpunk,
van 25 februari 2018 t/m 6 mei 2018**

Steampunk verwijst naar de 19de eeuw, toen in de tijd van stoom de meest fantastische machines werden bedacht. Het is ook de tijd van Anthony Winkler Prins, Willem Albert Scholten en de tijd van stoom in onze regio. In deze tentoonstelling exposeerden we meer dan 50 schaalmodellen vervaardigd door Jos Vink. Jos Vink bouwt fantastische motoren die gebaseerd zijn op het Stirling-principe. Feitelijk zijn het heteluchtmotoren in de meest futuristische vormen. De Schotse dominee Stirling bedacht een principe waarbij lucht in een gesloten capsule wordt verwarmd en weer afgekoeld. Door het uitzetten en krimpen van de lucht komt een zuiger in beweging, en daarmee de motor. In onze expositie was zelfs een motor opgenomen die alleen al op de warmte van een hand in beweging komt. Stirlingmotoren kennen een hoog rendement en zijn zeer geluidsarm. Misschien is de term silentpunk beter op zijn plaats.

TENTOONSTELLINGEN

In de ban van de Steentijd, 30 jaar Werkgroep Prehistorie; van 11 maart tot en met 13 mei 2018

De oud-provinciaal archeoloog Hennie Groenendijk en wijlen de archeoloog John Smit stonden aan de wieg van wat zou uitgroeien tot een van de meest succesvolle en actieve archeologische werkgroepen in de provincie Groningen: de Werkgroep Prehistorie van het Veenkoloniaal Museum te Veenendam. Het heeft ons verbaasd dat we ons twee jaar geleden zelf moesten uitnodigen voor het Archeologisch Platform dat in de provincie Groningen is ontstaan. Jammer, want onze Werkgroep Prehistorie heeft een landelijk erkende, belangrijke wetenschappelijke bijdrage geleverd aan de inzichten van het mesolithicum in Nederland en in de provincie Groningen in het bijzonder. De tentoonstelling was een eerbetoon aan de vele vrijwilligers die binnen deze werkgroep actief zijn geweest. Eind 2018 heeft de werkgroep zichzelf opgeheven, dit omdat door veranderde omstandigheden het opgraven door amateur-archeologen onder begeleiding van een professioneel archeoloog moeilijker is geworden. De doelstellingen van de Werkgroep Prehistorie van het Veenkoloniaal Museum waren: op zowel wetenschappelijke, als leerzame

TENTOONSTELLINGEN

wijze bezig zijn met de pre- en protohistorische archeologie van het veenkoloniale gebied en de randzones. Een hele mondvol, en eigenlijk ook wel een erg statische omschrijving van een werkgroep die jarenlang met veel enthousiasme opgravingen verrichtte in de Groninger Veenkoloniën en daarbuiten. Een werkgroep onder leiding van de bezielende archeoloog John Smit, die als grote gangmaker het enthousiasme voor elke vondst, hoe groot of klein ook, op zijn mede-werkgroepleden wist over te brengen. Een werkgroep die landelijk in aanzien stond en als voorbeeld werd gezien in Ost-Friesland, totdat John Smit op 5 april 1997 op veel te jonge leeftijd overleed. Van 1983 tot en met het jaar van zijn sterven was John Smit de belichaming van en de stuwende kracht achter het archeologisch onderzoek in de Veenkoloniën. Veel boeren zullen zich waarschijnlijk de lange, ietwat gebogen gestalte herinneren van John Smit, die de kale akkers afstruinde op zoek naar oude bewoningssporen, omringd door zijn mensen van de Werkgroep Prehistorie. De werkgroep bleef ontredder achter, maar krabbelde met steun van provinciaal archeoloog Hennie Groenendijk weer op. Er vonden nog diverse bijzondere opgravingen plaats en de Werkgroep Experimentele Archeologie

kreeg bij de Heemtuin onderdak. Totdat veranderde wetgeving het zoeken door amateur-archeologen bijna onmogelijk maakte en de telkens terugkerende vernielingen aan de met veel liefde door onder andere Roelie Meijer opgebouwde hutten het enthousiasme en de energie uit de groep haalde. De werkgroep inventariseert nog steeds de oude vondsten, die uiteindelijk centraal worden ondergebracht in het Noordelijk Archeologisch Depot te Nuis. Het museum blikt terug op bijna 30 jaar opgravingsgeschiedenis met zeer bijzondere resultaten. John Smit en de Werkgroep Prehistorie brachten de Steentijd terug in de regio en verlengden Anthony Winkler Prins' historie van wild, woest en ledig met tienduizenden jaren.

TENTOONSTELLINGEN

Veendam in de vaart, 130 jaar varen onder de vlag van de Holland Amerika Lijn, van 27 mei tot en met 7 oktober 2018

In de zomer van 2018 lagen in het Veenkoloniaal Museum symbolisch maar liefst vier Veendam-cruiseschepen van de Holland Amerika Lijn én het s.s. W.A. Scholten afge-meerd. In de vier tentoonstellingszalen op de bovenverdieping vertelden ze in objecten, foto's, documenten en bewegende beelden elk hun eigen en unieke verhaal in de expositie 'Veendam in de Vaart. Varen onder de vlag van de Holland-Amerika Lijn'.

De tentoonstelling werd geopend door Albert Schoonderbeek, gezagvoerder bij de HAL, onder andere enkele jaren op de Veendam IV. Voor deze gelegenheid schonk hij een authentieke reddingboei van de Veendam IV aan het museum. Bijzonder was ook de inbreng van bruiklenen door én de aanwezigheid bij de opening van de heren Floris Plate en George Reuchlin, nazaten van de oprichters van de HAL in 1873. Bruiklenen kwamen verder uit binnen- en buitenland, van Duitsland en Groot-Brittannië tot Rotterdam en Veendam aan toe. Glas- en aardewerk, tafelbestek afkomstig van de schepen, souvenirs, menu-

➔ *Kapitein Albert Schoonebeek spreekt tijdens de opening het publiek toe*

TENTOONSTELLINGEN

kaarten, reisbiljetten en tal van ander artefacten als dragers van 145 jaar Holland-Amerika Lijn en 130 jaar cruiseschepen met de naam 'Veendam'. In nauwe samenwerking met het Veenkoloniaal Museum liep gelijktijdig in het Keramisch Museum Goedewaagen in Nieuw-Buinen een tentoonstelling met historische souvenirs van de HAL-schepen. Heel bijzonder was de schenking door een Engelse duikvereniging aan het museum van aardewerk afkomstig uit het wrak van het s.s. W.A. Scholten, dat in 1887 voor de kust van Dover verging. Het Veenkoloniaal Museum is daarmee het enige museum ter wereld dat over een dergelijke collectie beschikt. Het aardewerk is gemaakt door de Petrus Regout fabrieken in Maastricht en had als oorspronkelijke bestemming Groot-Brittannië.

Mee in de vaart

Parallel aan de tentoonstelling in de bovenzalen liep gedurende dezelfde periode in de benedenzaal de expositie 'Mee in de Vaart'. Deze bestond uit een estafette-tentoonstelling van de maritieme schilder Frans Romeijnsen en de tekenaar Henk Kuipers. Als blijvend aandenken heeft het museum van Frans Romeijnsen een schilderij voorstellende de Veendam II verworven (geschonken door een

aantal gerenommeerde oude Veendammer en Wildervankster families) en van Henk Kuipers een tekening van het s.s. W.A. Scholten,

geschonken door de kunstenaar.

Voor een terugblik op de expositie, zie: <https://www.facebook.com/veendamindevaart>

TENTOONSTELLINGEN

Stille getuigen, onderdelen van wrakstukken van tijdens WO II neergestorte vliegtuigen, 17 juni tot en met 9 september 2018

Noem het maar een schuurvondst. Toen de directeur van het Veenkoloniaal Museum een schuur in Kibbelgaarn binnen liep, kon hij zijn ogen niet geloven. Er lagen zoveel onderdelen van oude vliegtuigen uit de Tweede Wereldoorlog, maar waarom daar? Al snel kwam hij erachter dat deze eind jaren tachtig, begin jaren negentig waren geborgen. Tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn boven Groningen en Drenthe meer dan 250 vliegtuigen neergeschoten of door motorpech neergestort. Dit is gemiddeld één vliegtuig per week. Sommige wrakken, zoals in Oostwold, zitten nog altijd diep in de grond. In de jaren negentig zijn er ook in Groningen door vrijwilligers diverse wrakken opgegraven. Samen met de Bergings- en Identificatiedienst Koninklijke Landmacht zorgden ze voor een zorgvuldige en respectvolle berging en identificatie van de oorlogsslachtoffers. Chris Timmer verzorgde deels de coördinatie. Helaas bleef er nadat diverse musea delen van vliegtuigen opgeborgen hadden, nog veel materiaal over. Niet verwonderlijk, als we bedenken dat er alleen al boven Nederland meer dan 6000 vliegtuigen zijn neergestort. Een deel van de in Groningen

en Drenthe gevonden wrakken kwam in een boerenschuur te Kibbelgaarn terecht. Tot en met 9 september toonden we de onderdelen van diverse vliegtuigen die opgeslagen lagen in die schuur. Het zijn stille

getuigen van de luchtoorlog boven Noord-Nederland. We hebben daarna afgesproken dat we deze toch ook voor onze regio zeer historische onderdelen in ons depot opnemen.

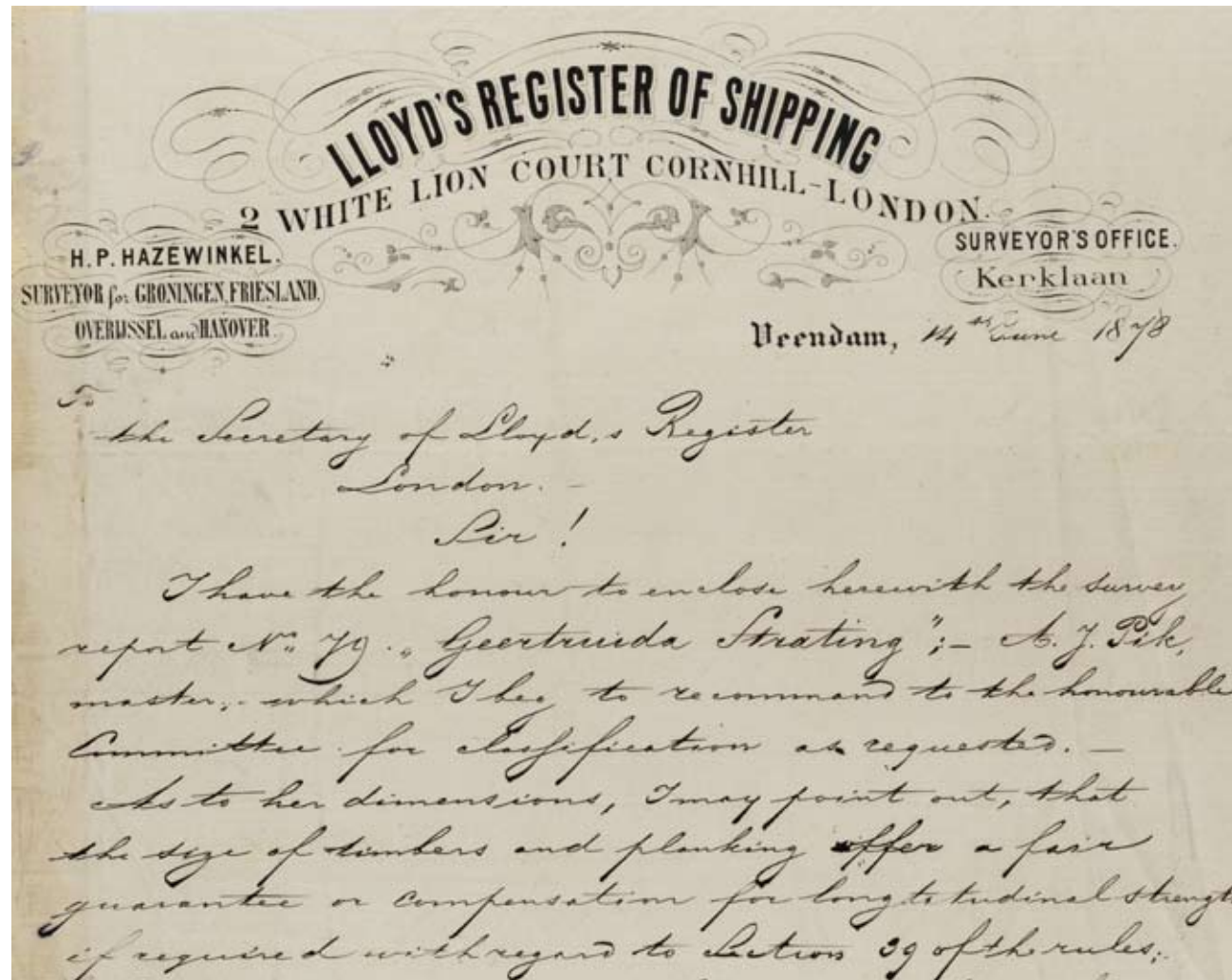
TENTOONSTELLINGEN

Lloyd's Register 150 jaar, vanaf 11 oktober 2018, semi permanent

De gang op de eerste verdieping gebruiken we als een soort semi-permanente expositieruimte. Het maakt onderdeel uit van de 'Wall of Veen'. Eerst was er aandacht voor burgemeester Van Beresteyn, maar vanaf medio oktober 2018 plaatsen we Pieter Hendrik Hazewinkel en het Lloyd's Register, een classificatiesysteem dat kwaliteit en veiligheid waarborgt in de scheepvaart, voor het voetlicht.

Het Lloyd's Register (LR) in het Verenigd Koninkrijk was al 75 jaar oud toen het eerste verzoek kwam om haar activiteiten buiten de grenzen van Groot-Brittannië uit te breiden. België was het eerste gebied op het vasteland waar men zich op richtte. In 1836 kwam het eerste verzoek bij Lloyd's Londen binnen voor een vaste inspecteur in Nederland. Maar in Londen waren ze veel te druk bezig met een eigen reorganisatie om overzeese activiteiten te overwegen.

In 1856 besloot men uiteindelijk toch een vaste surveyor te sturen naar Nederland, Rotterdam om precies te zijn: Samuel Pretious. De werkzaamheden in België en Nederland vielen onder zijn verantwoordelijkheid, maar de investeringen waren te hoog en daarom werd hij in 1859 naar Engeland terug-

TENTOONSTELLINGEN

geroepen. Belangrijke inspecties in Nederland en België werden vanaf dat moment weer uitgevoerd door Britse surveyors die overkwamen uit Engeland.

Zeven jaar later, in 1866, trok het volume aan werkzaamheden in Nederland voldoende aan om weer een surveyor te stationeren op het vasteland. Louis Meijer werd de eerste surveyor, die de werkzaamheden ging uitvoeren vanuit Antwerpen, en twee jaar later, in 1868, kreeg hij er drie Nederlandse collega's bij: J.C.W. Loos, gestationeerd in Rotterdam; D.D. Borchers, gestationeerd in Amsterdam; en H.P. Hazewinkel, gestationeerd aan de Kerklaan in Veendam. Het is vooral Hendrik Pieter Hazewinkel geweest die zijn stempel op de ontstaansgeschiedenis van het Lloyd's Register in Nederland heeft gedrukt. Hazewinkel was hoog opgeleid op het gebied van buitenlandse handel en publiceerde in 1870 op eigen initiatief een klein boekje onder de naam 'A short sketch of the English Lloyd's'. In de huidige tijd zou men dit als een zakelijke brochure beschouwen, waarin de geschiedenis en de diensten werden omschreven. Het boekwerkje werd gedrukt bij drukkerij De Lange in Veendam en is uiterst zeldzaam. Ondanks dat Lloyd's hier in 1868 nog nauwelijks voet aan de grond had gezet, weerhield dat de heer

Hazewinkel er niet van om te verkondigen dat dit register tot de meest belangrijke classificaties ter wereld behoorde. Hazewinkel ging in 1900 met pensioen en zijn regio werd door het team in Amsterdam overgenomen. Toch verschenen er later weer regiokantoren. Tijdens het bombardement op Rotterdam op 14 mei 1940 ging het kantoor in Rotterdam verloren. Eén van de oudste surveyors toen, de heer J.J. Schoo, nam de leiding vanuit zijn huis in Schiedam en slaagde erin enige orde terug te brengen in de organisatie en de diensten te hervatten. Desondanks werd gedurende 1941 het kantoor onder Duitse leiding geplaatst. Intussen werd de surveyor in Groningen, de heer Wehrmeijer, gevangen genomen door de Duitsers.

Na de oorlog nam het werk toe en gedurende de eerste 15 jaar na de oorlog was er amper concurrentie van andere classificatiebureaus. Aan het eind van de jaren '50 nam de vraag naar industriële certificatie toe. Tegen 1986 waren de meeste uitbreidingen van (petro) chemische raffinaderijen in Amsterdam, Rotterdam en Delfzijl tot stand gekomen. Het aantal kantoren nam weer toe en zo bezit ook Groningen, in de plaats Haren, weer een eigen Lloyd's kantoor. Hazewinkel zou er trots op zijn.

TENTOONSTELLINGEN

Sea-Man-Ship: regattavaart versus traditionele zeilvaart, cyanotypie-foto's van de Letse fotograaf Andris Kozlovskis, 14 oktober 2018 tot en met 27 januari 2019

Van 14 oktober 2018 tot en met 6 januari 2019 organiseerde het Veenkoloniaal Museum te Veendam onder de titel Sea-Man-Ship: regattavaart versus traditionele zeilvaart, een expositie met werk van de Letse fotograaf Andris Kozlovskis (1975). Het is één van de projecten in het kader van 'Koers Oostzee'.

Kozlovskis is naast beroepsfotograaf ook een fervent zeezeiler. In 2017 en 2018 maakt hij tijdens zeiltochten met het Letse regattaschip Spaniel een grote serie maritieme foto's.

Juli 2018 voer hij met de Spaniel mee van Stavanger naar Harlingen. Vanaf Harlingen werd koers richting De Veenhoop gezet, waar foto's werden gemaakt van het skûtsjesilen. Aan boord van schepen maakt Kozlovskis bijzondere en soms zelfs spectaculaire foto's. Ons museumschip Familietrouw werd onder vol zeil met een drone vastgelegd.

De foto's zijn afgedrukt als cyanotypie, een proces waarbij op papier een cyaan-blauwe afdruk ontstaat. Dit proces is in 1842 ontdekt door de Brit John Henschel (1792-1871).

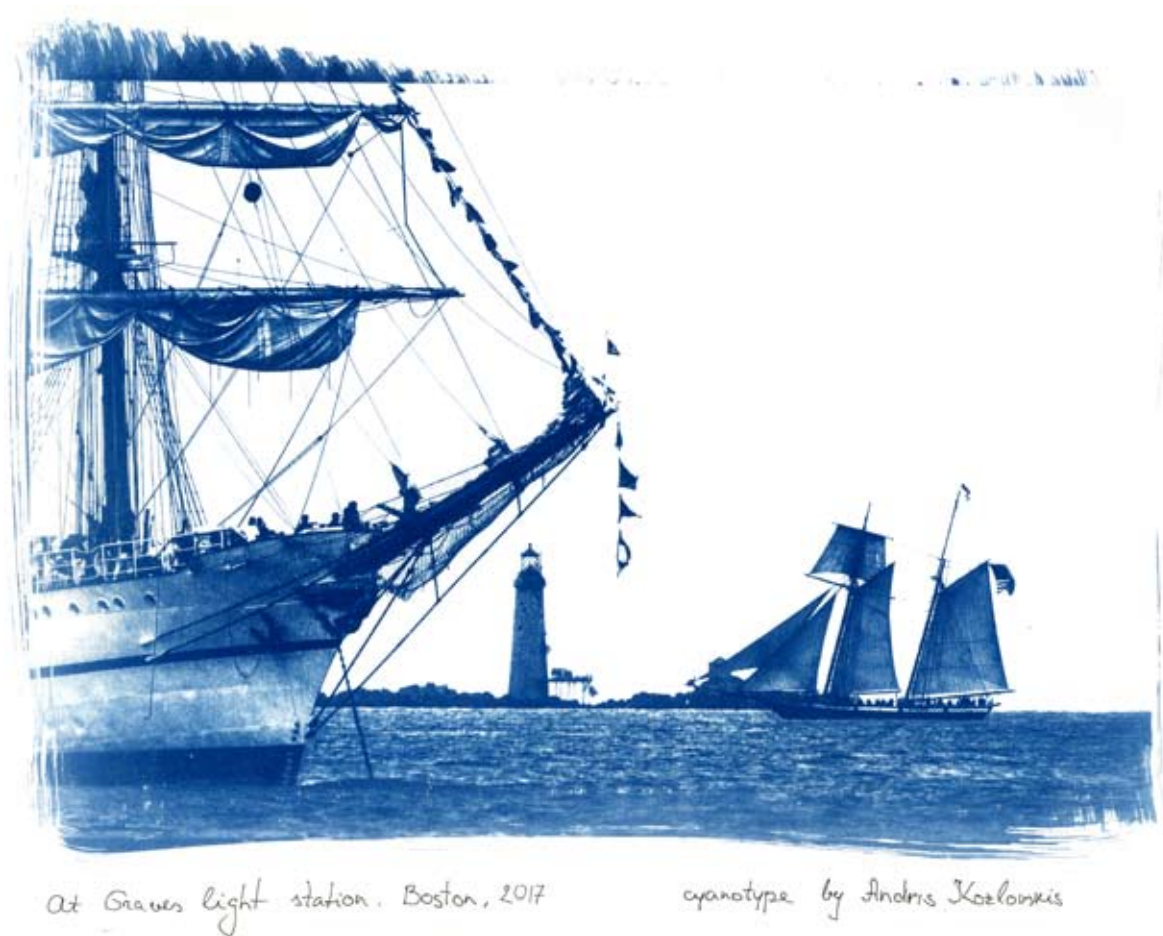
Door zijn foto's in cyanotypie af te drukken, verwijst Andris Kozlovskis naar de 19de eeuw,

TENTOONSTELLINGEN

de tijd dat zeilvaart met nieuwe scheepstypen als schoener en bark tot grote ontwikkeling kwam. De foto's zijn afgedrukt met een knip-oog naar de 21ste eeuw.

Kozlovskis volgde een opleiding aan de fotoacademie van Riga. Sinds 1997 is hij als beroepsfotograaf voor diverse bladen werkzaam. Hij doceert aan de Riga Skolenu Pils en exposeert regelmatig met zijn foto's op fotomanifestaties. Met de exposities *Young People at Risk* (Vilnius 2002), *Happy Bathing* (Riga 2004), *Infra Red Cuba* (Riga 2007) en *In the World of Socialism* (Veendam 2011, Bratislava 2012, Riga 2014) baarde hij veel opzien. Kozlovskis won in 2004 tijdens *Press Photo of Russia* de eerste prijs in de categorie *Dagelijks Leven* met zijn fotoserie over een Russisch stoombad in Riga en in 2012 zilver op de *Fotobiënnale* in Tasjkent, Oezbekistan.

TENTOONSTELLINGEN

Portretten & Ander Ongemak, portretten ten voeten uit van Carole van Wees, 28 oktober 2018 tot en met 13 januari 2019

De in 1956 te De Bilt geboren kunstenares Carole van Wees heeft portretschilderen tot haar passie gemaakt. Niet zo maar portretten, maar portretten ten voeten uit, op ware grootte of zelfs groter.

Tijdens haar bezoek aan de Groninger Veenkoloniën en het Veenkoloniaal Museum raakte Carole onder de indruk van de culturele bevoegdheid van de in haar ogen soms te bescheiden Veenkolonialen. Wat een activiteiten en wat een reuring, en dit alles gedragen door meer dan enthousiaste mensen. Die verdienen het om te worden geportretteerd, was het motto. Maar is dat nu wel nodig?

Dat is toch pronken met eigen veren?

Met deze expositie maakt Carole een statement. Voor eens en voor altijd maakt ze de Groninger Veenkoloniën tijdelijk het middelpunt van de aarde en wordt er ook eenmalig 'Het Veenkoloniaal Wereldtijdschrift' uitgegeven. Ook komen alle tentoongestelde Veenkoloniale portretten met begeleidende tekst in deze krant. Daarnaast een (gedroomd) interview door Carole van Wees met de legendarische Poolse filosoof, schrijver, fotograaf en schilder Stanislaw Witkacy (1895-1939),

wiens theorie over portretkunst haar bijzonder intrigeert.

Carole van Wees volgde van 1974 tot 1977 een opleiding aan de Academie voor Beeldende

Kunsten te Arnhem en een vervolgopleiding aan de Gerrit Rietveld Academie te Amsterdam. Ze is lid van de kunstenaarsvereniging Arti et Amicitiae te Amsterdam.

Feiten en cijfers

Bruiklenen werden verstrekt aan:
Grafisch Museum Groningen,
Mencendorfa nams Museum Riga,
Museum Collectie ter Borg te Veendam,
Biblionet Groningen, Kapiteinshuis
Pekela, Cultuurcentrum van Beresteyn
te Veendam, Noordelijk Scheepvaart-
museum Groningen, Dagblad van het
Noorden, Museumspoorlijn STAR,
Stichting Kamp De Beetse, Siep & Co te
Oude Pekela, NNTM Zuidbroek, Foto-
museum Den Haag en diverse scholen en
verzorgingstehuizen in de regio

Feiten en cijfers

Bruiklenen werden ontvangen van:
Groninger Kunstkring De Ploeg,
Kapiteinshuis Pekela, Maritiem
Museum Rotterdam, De Lijn te Rotter-
dam, Gemeente Veendam, Lloyds
Register te Londen, Lloyds Register te
Haren, Universiteitsmuseum Utrecht,
NAD Nuis, Keramisch Museum
Goedewaagen te Nieuw Buinen en
diverse particulieren

Feiten en cijfers

Tentoonstellingen extern:

- 100 jaar bilaterale samenwerking
tussen Finland, Nederland en de
Baltische Landen, november &
december 2018, expositie in Riga!
i.s.m. de Letse ambassade te
Den Haag, de Nederlands-Baltische
Vereniging en het Mencendorfa
nams Museum te Riga

Feiten en cijfers

Tentoonstellingen intern:

- De Ploeg werkt door, 22-10-2017 t/m
4-2-2018
- Streurman en de Ploeg, 22-10-2017
t/m 25-2-2018
- Silent Punk, Stirling motoren,
25-2-2018 t/m 6-5-2018
- Op het spoor van Mesolithicum in
de Veenkoloniën, i.s.m. met oud
provinciaal archeoloog H. Groenen-
dijk en NAD Nuis, 18-3-2018 t/m
20-5-2018
- Veendam in de Vaart, varen onder
de vlag van de Holland-Amerika Lijn,
27-5-2018 t/m 9-9-2018
- Sea-man-ship, cyanotypie foto's van
de Letse fotograaf Andris
Kozlovskis, 14-10-2018 t/m 27-1-2019
(i.h.k.van project Koers Oostzee)
- Carole van Wees, Portretten & Ander
Ongemak, 28-10-2018
t/m 6-1-2019
- Permanente expositie: voortgang
modernisering en ombouw AVEBE
zolder

EXTERNE PRESENTATIES

Kapiteinshuis Pekela te Pekela

Elk jaar verzorgt conservator Elise van Ditmars een wisselexpositie voor het Kapiteinshuis te Nieuwe Pekela. Voor 2018 werd naar aanleiding van enkele mooie schenkingen met betrekking tot de houthandel en timmerfabrieken in de Pekela's gekozen voor een expositie onder de titel Van de bovenste plank. De houthandel in Nederland was van oudsher geconcentreerd in de Zaanstreek en in Groningen en Friesland. Ook langs de Pekel A ontstond in de 19e eeuw een bloeiende houthandel. Koerts in Oude Pekela en Nooit-Gedacht (Schuring) in Nieuwe Pekela waren de plaatselijke importeurs en zagerijen. De boomstammen werden met vloten of binnenschepen vanuit Termunterzijl of Delfzijl

Medewerkers van timmerfabriek Bos te Nieuwe Pekela verslepen met een mallejan een dikke eikenstam

aangevoerd. De belangrijkste afnemers waren de plaatselijke aannemers, scheepswerven en fabrieken. Later ontwikkelde zich een omvangrijke houtverwerkende industrie: de timmerfabrieken Kampinga en Hulzebos en de meubelfabrieken Hulmefa en Bos. De houtbranche kreeg het in het laatste kwart van de 20e eeuw erg moeilijk door sterk gewijzigde marktomstandigheden. Timmerfabriek Hulzebos is het enige bedrijf in Pekela dat deze veranderingen het hoofd kon bieden. In de tentoonstelling zijn prachtige foto's, schilderijen en bijzondere voorwerpen te zien van genoemde bedrijven.

Gronings Ontzet, dinsdag 28 augustus 2018

Soms is een externe presentatie onopvallend. Want ja, wie had ooit kunnen bedenken dat de Bommen Berend Bom (1672) in 2018 in een kruitwagen van het Veenkoloniaal Museum door de Stad werd vervoerd. Toch gebeurde het. Gelegen in een bed van stro kwam het historische onding niet tot ontploffing. De heren bestuursleden van de Vereniging van Volksvermaken en de burgemeester van Groningen en de Commissaris van de Koning keken instemmend toe. Een vredelievend bommelding. Dat zou welhaast traditie moeten worden.

De Bommen Berend Bom gaat in de kruitwagen van het Veenkoloniaal Museum door de Stad

Letse klederdracht in Staphorst, vrijdag 26 oktober 2018

In samenwerking met het Museum Staphorst organiseerden we op vrijdagavond 26 oktober een concert met de Letse musici Dina Liepa en Baiba Indrēvica. Vier jaar geleden bezochten we dit museum ook al eens en beide Letse

EXTERNE PRESENTATIES

musici waren onder de indruk van de getoonde klederdracht. Afsproken werd, dat bij een volgend bezoek de Letse dames zouden vertellen over de verdwenen klederdracht in Letland. Dit in combinatie met hun muziek, waarbij de dames uit Staphorst uitleg zouden geven over de klederdracht in Staphorst. Het werd een zeer geslaagde avond, waarbij allen onder de indruk waren van het hetgeen er verteld werd en ten gehore werd gebracht.

Staphorster vrouwen en Letse jongedames

Riga, Mencendorfa nams museum, Nederlands-Letse diplomatieke en handelsbetrekkingen tijdens het Interbellum, van 6 november 2018 tot en met 4 januari 2019

In samenwerking met de Nederlands Baltische Vereniging werd in het kader van het project Koers Oostzee, 100 jaar Letland, een expositie

opgezet over de diplomatieke en handelsbetrekkingen tussen Nederland en Letland tijdens het Interbellum. Handelsbetrekkingen bestonden er natuurlijk al heel vroeg. We hoeven alleen maar te denken aan de Hanze. De Nederlandse Oostzeevaart kent verschillende fasen en beslaat meer dan alleen de Hanzetijd. In de 16de en 17e eeuw kwamen de op de Oostzee varende schepen vooral uit het gewest Holland. Ze voeren met goederen afkomstig uit de Nederlandse koloniën naar de Oostzeehavens en namen vaak hout, gerst en rogge mee terug. In de 18de eeuw domineerden Friese zeilvaarders en in de 19de eeuw de Groningers.

Dankzij de grote vraag naar hout, nam in de 19de eeuw de zeevaart in Noord-Nederland enorm toe. In tegenstelling tot de rederijen in Amsterdam, Dordrecht en Rotterdam, die met schepen tussen de 1000 en 1500 ton voeren, voer men in Noord-Nederland vooral met relatief kleine schepen tot 200 ton. Die schepen hadden als voordeel dat ze relatief ver de rivieren op konden varen en men aan vijf of zes bemanningsleden genoeg had. De schepen werden als een soort familiebedrijf in de vaart gehouden. Sterker nog, vaak werkte de vrouw van de kapitein als stuurman mee

aan boord en stond zij als vrouw letterlijk haar mannetje. In de havens aangekomen, baarden ze vaak opzien, vooral ook omdat soms complete families, inclusief kinderen, aan boord waren. Een verhaal apart vormen de diplomatieke betrekkingen. Het zijn eerst vooral honorair consuls die de zaken moesten waarnemen en dat waren vaak ook nog eens handelaren. Door John de Jonge van de Nederlands Baltische Vereniging werd het diplomatiek verhaal tot in details uitgewerkt. De tentoonstelling gaat in 2019 in Letland verder als reizende expositie.

Foto: Loes Vroe de Bijl, echtgenoot van de Nederlandse ambassadeur, en Hendrik Andries Hachmer steken als openingsact de oude middeleeuwse oven aan. In het Mencendorfa nams museum zit nog steeds de ooit door Nederlanders gebouwde oude schoorsteen.

EXTERNE PRESENTATIES

Lezingen

De directeur van het museum verzorgde in 2018 11 externe lezingen, tegenover 8 in 2017.

De navolgende lezingen werden gegeven:

- Geschiedenis van de Veenkoloniën, in Bellingwolde, Meppel en Veendam
- Herinneringen aan de Oostzeevaart, in Midwolda, Siddeburen, Veendam en Zwolle
- Kapiteinsvrouwen aan boord, in Stadskanaal en Vlagtwedde
- Handels- en diplomatieke betrekkingen tussen Nederland en Letland tijdens het Interbellum, in Riga en Wildervank

→ *Kapiteinsvrouw De Groot aan boord*

Zondag 21 januari, Ploegtaxatiemiddag

Als finnisage van onze Ploeg-expositie hadden we een taxatiemiddag georganiseerd. Meer dan honderd mensen lieten in het Veenkoloniaal Museum hun 'Ploeg'-schilderijen taxeren door Ploegkenner Richard ter Borg. Er kwamen slechte kopieën en gewone reproducties voorbij. Maar ook een vervalsing van Wobbe Alkema, waarvan de eigenaar dacht dat deze € 40.000 waard zou zijn; in werkelijkheid was het één van de vele vervalsingen en dus € 0,- waard. Omdat 'De Ploeg' aan populariteit wint, duiken er steeds meer vervalsingen op. Gelukkig was het merendeel echt. De waarde varieerde van een paar honderd euro tot € 17.000. Een schilderij van Johan Dijkstra met twee hooibergen scoorde dit laatste bedrag.

Zaterdag 27 januari, Poëzie Veendam

In 2018 vierde Poëzie Veendam haar 40-jarig jubileum. Al enkele decennia is het Veenkoloniaal Museum gastheer en stelt het de grote zaal ter beschikking. Op deze middag werd in het museum een jubileumbloemlezing gepresenteerd, met poëzie van vroegere en huidige dichters. Hoewel het jubileum een feestelijk tintje had, waren er ook zorgen. Het aantal deelnemers neemt af en de werkgroep zal moeten zorgen voor verjonging.

Woensdagavond 14 maart, lezing door Ben Geutkens over de Stirlingmotor en Jo Wardenier

In de herfst van 1934 baarde een eenvoudige boerenzoon uit Steenwijkerwold opzien door een motor te laten draaien, die – zoals hij het zelf aangaf – “een omwenteling zou brengen in de voortbeweging”. Hij had een brandstofloze motor uitgevonden, volgens zijn zeggen. De 21-jarige Johannes Wardenier is wekenlang voorpaginanieuws. Maar is hij een fantast of had hij werkelijk iets unieks uitgevonden? Ook in de 19de eeuw zijn er uitvindingen

Johannes Wardenier uit Steenwijkerwold

gedaan door personen die geen ingenieur waren, maar wel vindingrijk. Zo is de Stirlingmotor uitgevonden door een dominee. Uit de lezing en de toelichting van twee oud Philips-ingenieurs bleek dat er wel degelijk iets met de vinding van Wardenier is gedaan. Tot ontwikkeling kwam zelfs de Philips-stirlingmotor voor vrachtauto's en kleine boten.

Maandag 2 april Neut'n riestern in vanBeresteyn

Neutenschaait'n, ook wel riestern genoemd. Wie schiet dik en wie schiet dun? Onder de bezielende leiding van Wim Dussel organiseren we al meer dan dertig jaar als museum het Neutenschaait'n. In de jaren zeventig begonnen we er al mee aan de Kerkstraat, nu zijn we actief in de foyer van het Cultuurcentrum van Beresteyn. Deze Paastraditie is dus een echte evergreen.

Nationale Museumweek van maandag 9 april tot en met zondag 15 april

Ook in 2018 hebben we, tijdens de vierde Nationale Museumweek, onze museale schatten een week lang extra in de schijnwerpers gezet! De Museumweek vond in 2018 plaats van maandag 9 april tot en met zondag 15 april. Tijdens elke Museumweek is er bij ons

ACTIVITEITEN

een mooie speurtocht door het museum. Dit jaar konden kinderen zich ook op een ouderwetse Polaroidfoto laten vastleggen. Dit is weer eens iets anders dan een selfie.

Woensdagavond 11 april, film 'de Philips Stirlingmotor'

Op deze avond toonden we filmbeelden van de zeer energiezuinige Philips Stirlingmotor. Het blijkt dat een energiezuinige motor met voldoende vermogen gebaseerd op het Stirlingprincipe wel degelijk mogelijk is. Sterker nog, van eind jaren vijftig tot in de jaren zestig is de motor doorontwikkeld en kwam er zelfs een Philips vrachtwagenmotor tot stand. Omdat er olie genoeg was, werd de motor als te duur 'in de kast' gezet.

Twee oud-Philips ingenieurs, George Neelen en Hans de Wilde de Ligny, die nauw betrokken zijn geweest bij de ontwikkeling van deze motor, waren aanwezig om de film toe te lichten en vragen uit het publiek te beantwoorden. Tevens toonden zij een aantal historische documenten, waaronder foto's uit die tijd en uit de jaren '60 en '70.

Letlandreis van 3 tot en met 10 mei 2018

Al weer een jubileum. Al voor de tiende keer op rij organiseerden we in 2018 een Letland-

reis. Elke keer gaan er dan tussen de 22 en 26 personen mee op reis naar Letland. De deelnemers maken niet alleen kennis met de Letse hoofdstad Riga, maar ook met het platteland. We wandelen daarbij veel en we reizen deels met het openbaar vervoer, met trein, tram en trolleybus. Dit is juist wat onze deelnemers zo waarderen. We maken zo op een heel andere manier kennis met Letland dan bij de groepsreizen van de grote touroperators.

Zaterdag 26 mei, Kaaibakken, locatie Camping Wel Wait Nieuwe Pekela

Voor de 32ste keer organiseerde Wim Dussel in 2018, samen met de familie Hoiting te Nieuwe Pekela het Nationaal Kaaibak-kampioenschap. Eerst was dat op wisselende locaties, maar sinds een aantal jaren is de vaste

locatie Camping 'Wel Wait' te Nieuwe Pekela. Gelukkig weten we met het kaaibakken ook de jeugd te bereiken.

Begunstigd door stralend mooi zomerweer streden er zaterdagmiddag 26 mei maar liefst 40 deelnemers om het kampioenschap. Na twee keer 3 sets, streden 8 deelnemers uiteindelijk in de finale om het Nationaal Kampioenschap Kaaibakken. Kampioen werd Bert Veldkamp uit Oude Pekela (midden). De tweede plaats was voor Klaas Siepel uit Stadskanaal (links) en derde werd Arjo de Vries uit Winschoten (rechts). Dat dit traditionele spel nog toekomst heeft, blijkt uit het feit dat 50% van de deelnemers jonger is dan 30 jaar!

De winnaars van het Kaaibakken (foto Janny Boelsma)

Woensdag 26 september, cruisepresentatie van het salesteam van de Holland America Line i.s.m. het Veendammer Travel XL Reisburo Tulleken in het kader van de expositie 'Veendam in de vaart'

In deze cruisepresentatie werd ingegaan op de cruisebelevens van nu, beginnend met beelden van de Veendam, een van de kleinere schepen van de HAL, en de ontwikkelingen in de loop van het 145-jarig bestaan van de maatschappij. Welke schepen varen er nog meer, hoe zien die er vanbinnen uit, wat voor hutten zijn er beschikbaar, wat zijn de bestemmingen/routes en wat valt er allemaal te beleven tijdens een cruise; is cruisen alleen iets voor oudere echtparen of is het ook geschikt voor jonge mensen. Meer dan zestig mensen lieten zich op deze wijze inspireren en informeren.

Zaterdag 6 oktober, aanvang 10.00 uur, Vrienden- en Redersdag

Tot eind jaren negentig organiseerden we altijd 'Vriendendagen'. In 2018 hebben we de draad weer opgepakt. We willen er een traditie van maken om elk jaar onze Vrienden en Reders uit te nodigen voor een gezamenlijke activiteit. De Reders steunen specifiek ons museumschip de Familietrouw en de Vrienden

onze museumactiviteiten. Zonder bijdragen van de Vrienden is het organiseren van vele activiteiten, zoals de lezingen, niet mogelijk. Op het programma stonden o.a. de onthulling van onze 'nieuwe' gestoffeerde stoelen in de ontvangstzaal in het museum (met dank aan de bijdragen van onze 'Vrienden van het Museum'), een bezoek aan de begraafplaats Wildervanksterdallen, waar de eerste schipper van de Familietrouw Harm Drost en ook onze archeoloog John Smit begraven liggen, en een bezoek aan het Kapiteinshuis te Pekela.

Oktober Kindermaand, gratis toegang voor kinderen en knutselmiddagen op zondag 7, 21 en 28 oktober en woensdag 24 oktober

Elk jaar hebben kinderen tot en met 12 jaar – onder begeleiding van vader, moeder, volwassen broer of zus, oom of tante, opa of oma – tijdens Oktober Kindermaand gratis toegang tot het Veenkoloniaal Museum! In diezelfde maand organiseert de Museumvereniging ook de Kidsweken. Oktober Kindermaand draait onder auspiciën van Erfgoedpartners. Naast de kinderactiviteiten kon elk kind zichzelf ook met een ouderwetse Polaroidcamera laten portretteren bij een maritiem voorwerp naar keuze. Waar Oktober Kindermaand in 2017 zeer succesvol verliep, bleef het nu opvallend

rustig. Aan onze vrijwilligers heeft het niet gelegen en de kinderen, opa's en oma's die wel kwamen, vonden het allemaal prachtig.

Archeologische Avonden en de Oostzeedagen

Na het succes van de vorige edities hebben we ook in oktober 2018 weer een keur aan sprekers weten te arrangeren. Via Twente en Heerlen belanden we deze keer met de lezingen in het Middellandse Zeegebied. En de Oostzeedagen brengen ons ditmaal in Letland en Litouwen; en ook letterlijk op de Oost- en Noordzee:

fotograaf Andris Kozlovskis neemt ons met zijn cyanotypie-foto's daarmee naar toe.

Ook zijn er middeleeuwse klanken van de kokle en niemand minder dan Jan Brokken vertelt over een Nederlandse held in Litouwen.

Woensdagavond 3 oktober, De archeologie van kaarten en knoken, lezing door Roel Lauwerier

De archeologie in Nederland kan niet zonder de archeologische monumentenzorg. Deze bewerkstelligt dat er zorgvuldig wordt omgegaan met archeologische resten in de bodem die van belang zijn voor het schrijven van onze geschiedenis. Dat gaat niet zomaar. Om dat goed te doen heb je kaarten nodig die 'voorspellen' waar je archeologie kunt verwachten. In het eerste deel van de lezing besprak Lauwerier kaarten en webtoepassingen die gemaakt zijn als hulpmiddelen om de archeologische monumentenzorg zo goed mogelijk uit te voeren. Na de pauze doken we in een specialistisch onderdeel van de archeologie: de archeozoölogie, een biologisch specialisme dat aan de hand van bij opgravingen gevonden resten van dierenjacht en veeteelt voedingsgewoonten uit het verleden reconstrueert. Aan bod kwamen smakelijke gerechten zoals gebraden zanglijster, pauwenpastei

en gekaaakte haring, kortom archeologie en de voeding van vroeger.

Dr. Roel Lauwerier is van oorsprong bioloog, maar al tientallen jaren gespecialiseerd in de archeozoölogie. Hij werkt als archeozoöloog en programmaleider Kenniskaart Archeologie bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Woensdagavond 10 oktober, Archeologisch onderzoek Nieuwe Twenteroute N18, lezing door Jeroen Flamman

De N18 tussen Groenlo en Enschede is een drukke en onveilige weg in de Achterhoek en Twente. Rijkswaterstaat wil zowel deze weg veiliger maken voor mens en omgeving en tevens de regio beter bereikbaar. Daarom is de Nieuwe Twenteroute N18 buiten de bebouwde kom van alle dorpen aangelegd.

De werkzaamheden aan de nieuwe N18 boden een mooie kans voor archeologisch onderzoek. Archeologen van Vestigia Archeologie & Cultuurhistorie uit Amersfoort hebben gedurende 2016 en 2017 op het tracé van de nieuwe weg op tien vindplaatsen rond Eibergen, Groenlo en Haaksbergen opgravingen uitgevoerd. Zij vonden daarbij interessante voorwerpen, waaronder de fragmenten van een maliënkolder en een kanonskogel bij Groenlo, en ook sieraden, werktuigen en sporen van de prehistorie tot de negentiende eeuw. Dit leverde een nieuw beeld op van de vroegere bewoners in het buitengebied. Jeroen Flamman leidde het archeologische onderzoek en ging in zijn presentatie uitgebreid in op de resultaten van deze niet eerder onderzochte gebieden in de Achterhoek en Twente. Jeroen Flamman is senior archeoloog bij Vestigia Archeologie & Cultuurhistorie. Naast het uitvoeren van diverse opgravingen in Midden- en Zuid-Nederland, adviseert hij grote civiele aannemers hoe zij archeologisch onderzoek in hun projecten kunnen meenemen zonder vertraging of overlast. Daarnaast heeft hij zich in het verleden ook veel bezig gehouden met experimentele archeologie en het nabouwen van historische gebouwen.

Woensdagavond 17 oktober, De Thermen in Heerlen: de resultaten van de restauratie en het nieuwe archeologische onderzoek, lezing door Karen Jeneson

Karen Jeneson onderzocht het Romeinse landschap op de lössgronden tussen de Maas en de Rijn. Een gebied waar vele Romeinse villa's stonden, met grote landerijen die graan en andere producten opleverden voor de markt. Zij toont aan dat het traditionele beeld dat op de villa's enkel de Romeinse elite woonde, moet worden bijgesteld. Het overgrote deel van het landschap bestond uit villa's. Dit betekent dat lang niet elke villa-eigenaar tot de elite moet worden gerekend.

Tijdens de lezing ging Jeneson ook in op de uitvoerige renovatie van het Thermenmuseum in Heerlen.

In 1977 opende het Thermenmuseum haar deuren, met als topstuk het badhuis. Helaas bleek in 2013 dat het slecht gesteld was met dit nationale monument. Bovendien bleek dat de interpretaties van de resten op sommige punten twijfelachtig waren en dat er nog een heleboel archeologisch materiaal op nadere uitwerking wachtte. In deze lezing stond het grootschalige onderzoeks- en restauratieproject centraal dat in 2016 in Heerlen van start is gegaan en dat momenteel in de afrondende fase is. De resultaten van het nieuwe archeologische onderzoek en van de ingrijpende restauratie worden gepresenteerd, waarbij ook al een aantal van de opzienbarende nieuwe conclusies over het badhuis aan bod komen. Karen Jeneson studeerde provinciaal-Romeinse archeologie aan de VU in Amsterdam. In 2013 promoveerde zij op haar proefschrift over het Romeinse villalandschap tussen Tongeren en Keulen. Sinds 2010 is zij werkzaam als conservator van het Thermenmuseum in Heerlen.

Woensdag 24 oktober, Portolaankaarten, lezing door Roel Nicolai

Portolaankaarten, realistische zeekaarten van de Middellandse- en Zwarte Zee, duiken aan het eind van de dertiende eeuw op, maar kun-

nen niet in middeleeuws Europa gemaakt zijn. Tot nu toe werd aangenomen dat de kaarten waren gemaakt door Middeleeuwse cartografen op aanwijzing van zeelieden. De oudst bekende portolaankaart verschijnt aan het einde van de dertiende eeuw, ogenschijnlijk uit het niets. Eenvoudigere voorlopers ontbreken. Dat de kaarten ondanks de beperkte kennis en meetinstrumenten in de Middeleeuwen al zo nauwkeurig waren, werd als een gelukkig toeval beschouwd. Nicolai laat met zijn onderzoek echter zien dat dit zelfs met de meest optimistische aannamen onmogelijk is. Maar wat is dan wel de oorsprong van deze kaarten? Wie legde de basis voor deze kennis? Roel Nicolai verkreeg in 1978 de graad van geodetisch ingenieur aan de TU Delft.

ACTIVITEITEN

Na zijn militaire diensttijd bij de Dienst Hydrografie van de Koninklijke Marine werkte hij vier jaar bij Rijkswaterstaat, waar hij zich bezighield met hydrografie, met name plaatsbepaling op zee. In 1984 stapte hij over naar Shell en werkte de eerste drie jaar in Oman, onder andere in een aantal 'hi-tech' geodetische projecten en in een oceanografisch project. De volgende vijf jaar werkte hij bij Shell in Londen met de nadruk op mariene plaatsbepaling voor de olie- en gasindustrie in de Noordzee. In zijn vrije tijd pakte hij de studie naar de oorsprong van de zeekaart op, wat in 2014 leidde tot de toekenning van een doctoraat aan de Universiteit van Utrecht.

Donderdag 25 oktober, Koopavondconcert in Cultuurcentrum van Beresteyn met koklespeler Dina Liepa en Baiba Indrēvica

De kokle is een muziekinstrument dat in de landen rond de Botnische Golf en de Golf van Riga zijn oorsprong vindt en er anno 2018 nog altijd razend populair is. Ook de Veenkoloniale zeelieden die in de 18de en 19de eeuw in Riga kwamen, zullen dit instrument gehoord hebben. Het muziekinstrument lijkt in de verte op de Oostenrijkse citer, maar is qua klank onvergelijkbaar. Kokle is het Letse woord voor hout. De kokle als muziekinstrument is een eenvoud-

dig snaarinstrument, dat voor ons gevoel in de middeleeuwse muziektraditie thuis hoort, en dat kan kloppen. Er zijn archeologische vondsten uit de vroege Middeleeuwen bekend. Het verspreidingsgebied loopt van Zweden via Finland en de Baltische Landen naar een deel van Rusland. De uit Letland afkomstige koklespeler Dina Liepa en de Letse accordeonist Baiba Indrēvica brachten in de foyer van Cultuurcentrum van Beresteyn, tijdens een van de inmiddels vermaarde Koopavondconcerten, voor zo'n 180 toehoorders diverse Letse liederen ten gehore.

Woensdag 31 oktober, Filosofisch café, de Joodse filosofe Hannah Arendt, lezing door Theo Meerboer en Petra Bolhuis

Misschien zijn het wel juist de gruwelijkheden waarmee wij mensen geconfronteerd worden die ons laten hunkeren naar wijsheid. Wijsheid om te begrijpen wat ons mensen bezielt en wijsheid om te kunnen ontdekken hoe we meer kunnen zijn dan ondergeschikten van het lot. Hannah Arendt is een Joodse filosofe die vanuit die behoefte aan begrijpen veel aandacht heeft gegeven aan de menselijke mogelijkheden en hoe wij daar mee om dienen te gaan. Zij stelde de vraag: 'Wat maakt mensen tot mens en waar kan dat menselijke

ontsporen en leiden tot zoiets gruwelijks en onmenselijks als de Tweede Wereldoorlog?' In deze lezing lieten de sprekers zien dat door de kritiek van hedendaagse filosofen wellicht een zekere naïviteit in de ideeën van Arendt aan de orde komt, maar ook dat haar pleidooi voor menselijke waardigheid na deze kritiek nog steeds overeind staat. Haar visie op maatschappelijke ontwikkelingen is in veel opzichten verrassend actueel.

Theo Meereboer en Petra Bolhuis zijn in 1995 afgestudeerd aan de RUG met een gezamenlijke afstudeerscriptie: De vrije productie. Petra Bolhuis is daarnaast afgestudeerd aan de RUG als orthopedagoog, met als afstudeerscriptie: Het wijkend subject.

Filosofo Hannah Arendt

Zondag 4 november, 20ste editie Regionaal-Historische Boekenmarkt

Wederom een klein jubileum. Al 20 jaar lang organiseren we een boekenmarkt. Aan het begin stond het digitale tijdperk nog in de kinderschoenen en ouderwets gedrukte boeken waren nog erg populair. Die tijd is echter aan het veranderen. We merken dit aan het aantal standhouders, maar ook aan het publiek dat deze markt bezoekt: een hoog 55+ gehalte. Maar zolang we de ouderwetse boekenwurm kunnen plezieren, blijven we met de markt doorgaan. Want wat is er nu leuker dan om een lang gezocht boek te vinden. Niet digitaal, maar om in je handen vast te houden.

Woensdagavond 28 november, Letland in opbouw, lezing door Katarina Hartgers, honorair consul van Letland

Een zeer boeiende avond verzorgde honorair consul van Letland Katarina Hartgers. Meer dan 80 toehoorders luisterden naar haar vlot en anekdotisch vertelde verhaal. Hartgers is de dochter van de Nederlandse kapitein Hartgers en de Letse Melita Rumberga. Ze groeide op in Nederland. Na de herwonnen onafhankelijkheid van Letland vertrok ze in 1993 voor een jaar naar Letland om eens een kijkje te gaan nemen bij haar grootmoeder op

de boerderij, om, zoals ze het zelf omschrijft, koeien te melken en de Letse taal onder de knie te krijgen. Maar van het boerenleven kwam niets terecht. Katarina maakte de moeizame omschakeling mee van een communistisch geleide maatschappij naar een democratie. Een omschakeling met horten en stoten en behoorlijk wat kinderziektes. Het land in ombouw veranderde in snel tempo en viel in 2008 weer in crisis. Salarissen werden, om de staatsschuld niet te laten oplopen, gehalveerd. Maar de Letten krabbelden er wederom bovenop. Katarina begon met Nederlandse les aan Letten op de Universiteit van Riga, kwam op de Economische Afdeling van de Nederlandse ambassade te werken en coördineerde o.a. de reizende expositie over Anne Frank, 'Een geschiedenis van vandaag', die ook in Letland te zien was.

Met twee collega's vertaalde ze het dagboek van Anne Frank naar het Lets. Het ene geplande jaar in Letland werden er maar liefst elf. In de lezingen nam ze de toehoorders mee naar het Letland van toen en nu en ging ze in op de cultuurverschillen die er nog zijn. Op 29 mei 2018 werd Hartgers benoemd tot honorair consul voor Letland in Amsterdam.

Woensdagavond 12 december, de Rechtvaardigen, lezing door Jan Brokken

Jan Brokken kennen we allen als de schrijver van het veel geprezen boek 'Baltische zielen'. Op 4 oktober verscheen een inmiddels even succesvol boek, 'De Rechtvaardigen', over het verzetswerk van Jan Zwartendijk.

Aan het begin van de Tweede Wereldoorlog ontdekt Zwartendijk, Nederlandse consul in Kaunas (Litouwen), een manier om duizenden uit Polen gevluchte Joden het leven te redden: hij schreef voor hen een visum uit voor Curaçao. Daarmee reisden de Joden met de Trans-Siberië Express naar Japan, van waaruit ze zich over de hele wereld verspreidden. Vrijwel allen overleefden de oorlog. Jan Brokken beschrijft in 'De Rechtvaardigen' het leven van deze consul, Jan Zwartendijk, en de lotgevallen van veel van de ontkomen Joden in een meeslepend epos, waarin een treffend

beeld wordt geschetst van een wanhopige tijd. De Rechtvaardigen is een les in moed en in het maken van de juiste keuzes op het juiste moment. De lezing trok met meer dan 90 toehoorders een volle zaal.

Feiten en cijfers

Lezingen en activiteiten (samenwerking i.h.k. van Beresteynlezingen) :

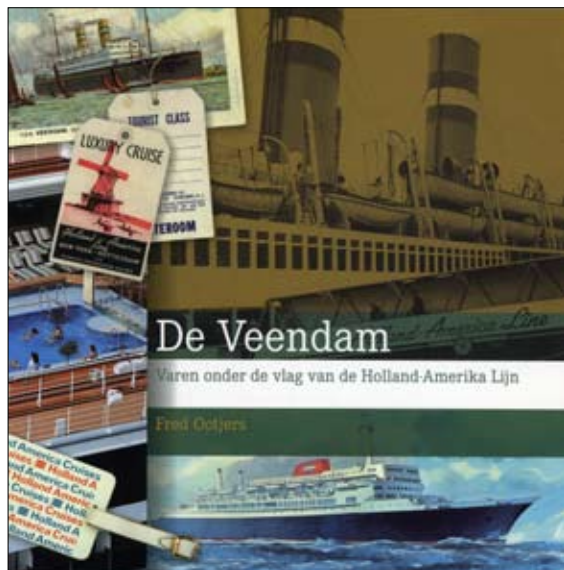
- Derde editie van de Archeologische Avonden (oktober 2018): 3 lezingen
- De zevende editie Oostzeedagen (november-december 2018): 3 lezingen met als topper Jan Brokken
- Kaaibakken
- Neut'n riestern
- 19de editie Regionaal historische Boekenmarkt

Externe lezingen: o.a. in Bellingwolde, Meppel, Riga (LV), Siddeburen, Stadskanaal, Staphorst, Veendam, Vlagtwedde, Wildervank, Winschoten, Zwolle

37 interne activiteiten: 3729 bezoekers
8 externe lezingen: 296 toehoorders

De Veendam

Om kosten te besparen, wordt niet elke expositie als vanzelfsprekend vergezeld van een catalogus. Alleen als de financiering rond is, gaan we over tot het uitgeven van catalogi in kleine oplages. De ervaring leert, dat als een expositie voorbij is ook de loop uit de verkoop

van de catalogus is. Om niet met een winkel-dochter te blijven zitten, werken we dus met een kleine oplage. Tegelijk met de opening van de tentoonstelling, verscheen de publicatie 'De Veendam. Varen onder de vlag van de

Holland-Amerika Lijn'. Deze publicatie kwam tot stand dankzij uitgeverij InBoekvorm te Assen en onze gastconservator Fred Ootjers.

Het Veenkoloniaal Wereldtijdschrift

Bij de expositie 'Portretten en ander ongemak' verscheen een tentoonstellingskrant

Carole van Wees: Portretten & Ander Ongemak

En kalouner met een landkruiser, gouden Engelen, hazen die als vliegende vossen een vreesst. Arcadie bevolken, het werk van Carole van Wees is even veelzijdig als consistent. 'De mens, de laken en de stenen zijn de constanten', zegt ze. 'Niet positief of negatief, sonder beelden, zo omschrijft ze haar werk dat in diverse verzamelingen is opgenomen. Haar portretten ademen een andere sfeer, opgewekt, wel verslind en de laatste jaren ook een vrees uit op een leus ondergrond. Het bijzondere zit in het gezicht, in de extra diepe portretten en wiken en wiken in hun handen, het zit in de handen, in hun voeten, in hoe ze kijken en in wat ze zien. De portretten zijn ingegruist tot een vreeslijk ondoordel van haar oeuvre. Met deze tentoonstelling presenteren Carole haar portretkunst tot en volkomen en volkomen ondoordel van haar kunstenaarschap.

Niet het Rijksmuseum had met *Het Veenkoloniaal Wereldtijdschrift* de Amsterdamse premier van het van ingetrouwde portret, maar Carole van Wees met de expositie *Portretten & Ander Ongemak* (2018) haar te haar weergave van collega kunstenaars en vreesst van de toonde, in Punt WG (2016). De expositie in het Veenkoloniaal Museum is het vreesst met de vijftien 2,5 meter hoge schilderijen waarvan de beelden op een vaak ingetrouwde ondergrond zijn geres, vreesst ingetrouwde door de schilder. Complementair

aan dit grote werk, maakte ze een reeks 'groot' portretten van de culturele society van Veendam. Niet ingetrouwde, wel allemaal personen die betrokken zijn bij het veelzijdige culturele leven dat zich in deze gemeente afspeelt en dat zich concentreert in het museum annex theater, filmhuis, concertzaal en hofstad. Het is een centrale plaats in de gemeenschap inwoners. 'Veel personen waarvan je in een museum nooit een portret vindt', zegt Carole, die hier niet optert voor knus.

Even later neemt ze afstand van de 'portrettentent' die ze niet is of wilt zijn, net als haar voorbeeld Stillekes Wildewitz, de Poolse schilder en filosoof waar ze een gelijktijdig interview mee heeft dat naast zijn portret in de tent staat. Door Poolse voorgangers is geen lichte, hij overleefde in 1939 waardoor de exploitatie van digitaal beeldmateriaal hem bespaard is gebleven. Nu het internet met zijn instagruifler en emmerplaten met ingetrouwde foto's heeft hield zijn afzet tot de gelovende laken te vreesst, trekt de portretschilder al met de zwaarte niet in de vrees van een negatieve reactie en het verzoek om een minnaar gelukkig of een jonger en vrolijker beelden. 'Een geschilderd portret is mijn interpretatie van een ander', zegt Carole. 'Over tien jaar, als ze wat ouder zijn, zullen ze wat ik gemaakt heb, wat niet meer waarde ring bezien. Zolang ze even

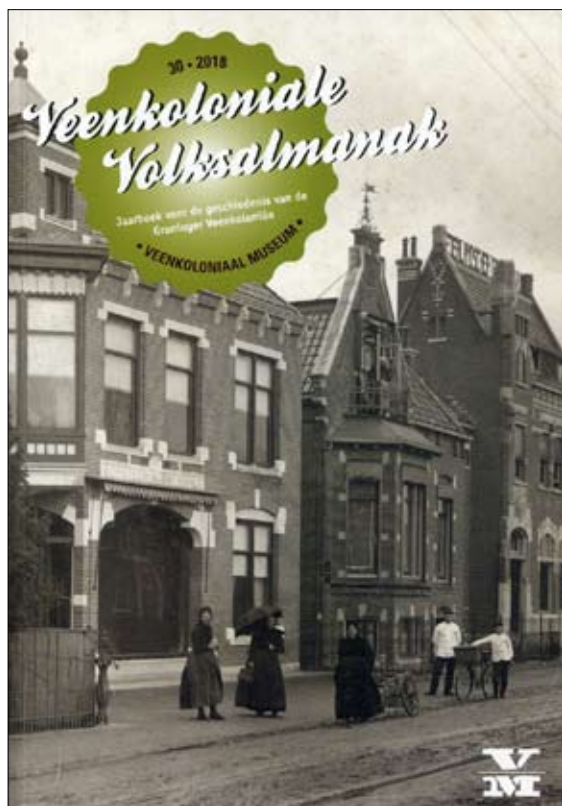
Vervolg op pagina 2

waarin de geportretteerden, voor een groot deel cultuurgebeesterde vrijwilligers uit onze regio en deels medewerkers van ons museum, verwoordden waarom ze het werk in het museum of voor cultuur zo bijzonder vinden en wat hen motiveert. Kunstenaars Carole van Wees verwoordt in deze krant haar passie voor portretkunst. Het verschijnen van deze tentoonstellingskrant gaat begin september vergezeld met een klein relletje, omdat wij, als museum, ons niet kunnen vinden in het woord- en taalgebruik in een bij deze catalogus niet ter zake doende discussie over de naam Prins Bernhard Cultuurfonds. Censuur volgens sommigen, een polemieek die volgens ons niet gepast is in een door ons gefinancierde tentoonstellingskrant.

Veenkoloniale Volksalmanak

In 2018 verscheen de 30ste editie van de Veenkoloniale Volksalmanak. De almanak heeft zich in die dertig jaar bewezen als een almanak met populair-wetenschappelijke bijdragen over de Groninger Veenkoloniën. Grote wens is en blijft dat de Veenkoloniale Volksalmanak zal uitgroeien tot een almanak met bijdragen uit onze hele regio.

PUBLICATIES

Omzien en Rederbulletin

Naast onze Veenkoloniale Volksalmanak verschijnt twee keer per jaar het 'Omzien naar het Museum' en het 'Rederbulletin'. In het 'Omzien naar het Museum' houden we onze

'Vrienden van het museum' op de hoogte van actuele tentoonstellingen en activiteiten. En het 'Rederbulletin' geven we speciaal uit voor onze 'reders', die financieel bijdragen in het behoud van ons museumschip de Familietrouw.

Werkgroep Familietrouw

De werkgroep Familietrouw draagt er al sinds 1994 zorg voor dat het oudste en nog in originele staat verkerende turfschip van de provincie Groningen in de vaart blijft. Sterker nog, de werkgroepleden poetsen, schilderen en onderhouden het schip zelf waar mogelijk. Maar in het voorjaar gaan de trossen weer los. Meppel vol Vaart, Leeuwarden culturele hoofdstad van Europa en WinterWelvaart, zo maar drie maritieme projecten waar we met ons museumschip Familietrouw acte de présence gaven.

Ook werd er op 7 september gevaren met de familie Van der Kruk, die hun wortels in Pekela hebben liggen. Nu was het bijna de hele zomer warm en droog, maar uitgerekend op een

Terug naar de roots.

Geboren en getogen in Nieuwe Pekela, leek het ons een goed idee om op onze 50-jarige huwelijksdag terug te gaan naar de plaats waar het begon. Op zaterdag 7 september zijn wij met kinderen en kleinkinderen in Oude Pekela in de haven aan boord gegaan van de Familietrouw om Pekela vanaf het water te beleven. Voorzien van proviand klommen wij aan boord, waar de bemanning reeds op ons stond te wachten. 16 bruggen gingen voor ons open en vele herinneringen kwamen boven: zwaaiende mensen langs de kant, het leek onze schoolreis van vroeger wel. Bekende fabrieken en huizen werden genoemd, de kinderen en kleinkinderen genoten van onze verhalen. De vaartocht eindigde bij het Kapiteinshuis in Nieuwe Pekela, waar wij van koffie of thee met een heerlijke koek werden voorzien. Ook de rondleiding en uitleg, dus een stukje historie over De Pekels, viel bij iedereen in de smaak. Door de medewerking van het Veenkoloniaal Museum en de vele vrijwilligers van de Familietrouw hebben wij en onze kinderen een dag beleefd die wij allen nooit zullen vergeten.

Daarvoor onze hartelijke dank.

Greet en Gerrit van der Kruk

'natte' zomerdag werd met een klein groepje van 10 personen richting Oude Pekela gevaren. Maar het deerde niet. Alleen al de geur en de sfeer proeven van een schip waarop ooit werd gewoond, geleefd en gewerkt, maakt het varen met de Familietrouw uniek.

Werkgroep de Chevy rijdt weer

Het jaar 2018 was het jaar waarin de Chevrolet Capitol uit 1928 van het Veenkoloniaal Museum op eigen kracht haar weg naar de verschillende activiteiten wist te vinden. Daar leek

het in het begin echter nog niet op. Nog altijd kon ze het niet redden zonder de zekerheid van een volgwagen in haar kielzog, die haar bij hapering van de techniek naar de warme stal kon slepen.

In april was de eerste activiteit: het Museumweekend bij het Kapiteinshuis in Nieuwe Pekela. Goed voorbereid en vol goede moed gingen we op weg, maar na ruim twee kilometer begon de motor te haperen. En wat we daarna ook probeerden, lopen deed ze niet meer. Aan een lijntje werd ze naar het

Kapiteinshuis gesleept, waar ze -in stilte- de show stal. De volgende activiteit was de Vaderdag Oldtimerrit, vanuit Blijham. Tussentijds waren alle brandstofleidingen, filters e.d. door de technisch hoeder van de Chevrolet, vrijwilliger Herbert Schlötel, schoongemaakt. Helaas: nog maar amper 1/5 deel op weg en de Chevy gaf het op. Dat was het moment dat het voor Herbert een erezaak werd. We sleepten de oude dame naar zijn garage en na een grondige inspectie

meende hij de oorzaak van de voortdurende pech te hebben gevonden: corrosievorming in de radiator. Het onderdeel werd zeer grondig schoongemaakt en aan de binnenzijde van een coating voorzien. Nu zou het goed moeten zijn. En dat is het ook! Sindsdien zijn we met het truckje overal en nergens naar toe gereden, de laatste keren zelfs zonder Volkswagenbusje er achteraan. En bij de eerste rit die de Chevy op eigen kracht maakte, 'Visje kopen in Termunterzijl', viel ze direct in de prijzen: de

eerste prijs voor Meest Bijzondere Voertuig! In chronologische volgorde was de oude dame daarna aanwezig op de Turfvaartdagen in Appelscha (juli), de Uitmarkt Veendam, het KIK Weekend op Landgoed Mariahoeve in Papenvoort, Lichtweek Wedde en Stadskanaal onder Stoom (alles in september), en tot slot de Dag van de Groninger Geschiedenis in Stad. En waar ze komt, steelt ze met haar aanwezigheid de harten van het publiek. De 'Pelikaan', zoals ze officieel heet, blijkt een prachtige promotionele 'uithof' van het museum te zijn.

Feiten en cijfers

Digitaal beschreven objecten:

Kapiteinshuis Nieuwe Pekela:

2.958 objecten

Veenkoloniaal Museum: 23.421 objecten

Westerbork: 59

Totaal: 26.438 objecten

De collectie groeide in 2018 met:

29 boeken

78 documenten

447 foto's

111 voorwerpen

20 voorwerpen 'textiel'

Top 5-aanwinsten 2018

Bij het aannemen van schenkingen is ons collectieplan onze leidraad. Niet alles wat wordt aangeboden accepteren we. Het moet in ieder geval wel een relatie hebben met onze collectie en onze doelstellingen. In de top 5 laten we niet, zoals je zou verwachten, de topstukken zien, maar juist de leuke en gevarieerde samenstelling van objecten die in 2018 in ons collectieregister zijn bijgeschreven.

Aardappelmaatje

Begin 2018 verkreeg het Veenkoloniaal Museum zes aluminium plaatjes die als een waaier aan elkaar verbonden zijn door een koperen klink, met in het midden een vierkante uitsparing, aan de bovenkant de diameter ingeslagen, variërende van de kleinste 28 mm tot de grootste 60 mm. Aan de achterkant staat J. Tjepkema te Sint Jacobiparochie.

De schenker wist nog te vertellen dat ze afkomstig waren van zijn vader, die aardappelhandelaar was. Het zijn aardappelmaatjes, waarmee de diameter van een aardappel, de zogenaamde vierkantmaat, kan worden gemeten. Deze waaier van plaatjes komt in verschillende uitvoeringen voor, van 6 tot wel 11 plaatjes met verschillende diameters variërende van 25 tot 70 mm, en in diverse mate-

riaalsoorten van ijzer tot aluminium of zink. Keurmeesters en handelaren gebruiken deze maten om te controleren of de partij knollen aan de opgegeven specificaties voldoen.

Ook worden ze als hulpmiddel gebruikt bij het proefrooien en ze zijn in de handel nog steeds verkrijgbaar.

Aardappelmeelfabriek DWM aan het Boven Westerdiep te Veendam

Begin 2018 had het Veenkoloniaal Museum een mailcontact met een particulier uit Rotterdam. Deze had enige foto's die hij qua locatie niet kon traceren, maar gezien het stempel van de fotograaf moesten het welhaast foto's uit Veendam zijn. De foto's werden per post opgestuurd en na nader onderzoek bleken er een paar heel interessant te zijn voor het museum.

De afgebeelde foto is rond 1908 door fotograaf Albert Daniel Prummel uit Veendam gemaakt. We staan aan het Boven Westerdiep en zien de aardappelmeelfabriek DWM. Deze fabriek begon in 1878 als Kaiser en van Linge. In 1884 namen Duintjer, Wilkens en Meihuizen het terrein van de kort daarvoor afgebrande fabriek over en herbouwden het. In 1935 is het fabrieksterrein, na afbraak van de fabriek, volgebouwd met woningen. De opzichterswoning links op de foto staat er nog tot op de dag van vandaag.

We zien op de foto niet alleen de fabriek, maar ook een baggeraar die het kanaal op diepte houdt. De man in het bootje en de man op de wal zijn het diep aan het uitbaggeren met een zogenaamde bagger- of laiikebeugel, een soort schepnet bestaande uit een afgeplatte

ijzeren ring met aan de voorkant een schraapplaat aan een steel van wel acht meter. Aan de achterkant van de ring bevindt zich een net. Daarmee schept hij de modder van de bodem van het kanaal. De laiikebeugel wordt in de

zoste eeuw ook nog in de vervening gebruikt. Dan wordt het gebaggerde veen op legakkers gedeponeerd om te drogen, zodat er daarna baggerturf van kan worden gemaakt.

Rol paktouw Touwfabriek de Volharding te Oude Pekela

Op Marktplaats kochten we een rol balenperstouw gemaakt van hennepvezels, een dikke rol touw met een rood-bruin geblokte papieren wikkel met het opschrift: 'Fabrikanten: Touwfabriek "De Volharding" N.V. Oude Pekela', en aan de keerzijde Volto (Volharding Touwfabriek). Balenperstouw werd in de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw veel gebruikt bij de bekende stropakkenmachines. Daarnaast werd het ook gebruikt als paktouw. De geschiedenis van Volto gaat terug tot 1838, als Derk Kaspers te Wies (soms ook geschreven als Twies of Twiest) in Oude Pekela een al in 1807 bestaande lijnbaan, compleet met huis, erf en bijbehorende tuinen, voor f 950,- overneemt van de erven van de in 1831 overleden goudsmid en touwslager Christoffer Meijer. Het geheel is gelegen aan wijk D 282, 283, 284 en 285, de tegenwoordige W.H. Bosgrastraat 40 en 41.

De ambachtelijke vervaardiging van garens en touw heeft zich staande gehouden tot enige jaren voor de Eerste Wereldoorlog. In het jaar 1913 werd het bedrijf gemoderniseerd. In 1916 werd de zaak omgezet in een Naamloze Venootschap onder de weidse naam: Machinale Spinnerij en Touwslagerij "De Volharding".

Dankzij kapitaaluitbreiding werd het bedrijf verder gemechaniseerd. Tussen de beide wereldoorlogen beleefde de N.V., evenals veel andere bedrijven, een zeer moeilijke tijd. Het spinnen van hennepgarens maakt na de Tweede Wereldoorlog vrijwel geheel plaats voor de verwerking van sisalvezel. Toen de scheepsbouw in deze regionen zo goed als verdwenen was, werd er meer de nadruk gelegd op de fabricage van paktouw voor de landbouw en industrie. De aangekochte rollen waren bij

de boeren ook bekend als 'pakkiestouw' voor stropakken.

In 1961 werd het bedrijf een deel van het Verto (Verenigde Touwfabrieken) Concern te Rotterdam. Na immense verliezen zag de Verto zich in 1977 genoodzaakt het dochterbedrijf te sluiten. Zelfs een financiële injectie van f 700.000,- van het Ministerie van Ontwikkelingssamenwerking kon het tij niet meer keren en in 1978 sloot de fabriek in Oude Pekela definitief haar deuren.

Olieverfschilderij scheepswerf J.W. Pattje te Martenshoek

Via een nazaat uit de familie Pattje te Martenshoek verkreeg het Veenkoloniaal Museum in 2018 een olieverfschilderij met daarop de werf van J.W. Pattje te Martenshoek, gesigeneerd door Berend Oldenburger. Het geheel is nageschilderd van een foto. In 1918 werd deze werf in een openbare verkoping verkocht, waarna het bedrijf werd voortgezet onder de naam De Vlijt.

De op 28 april 1849 te Nieuwe Pekela geboren amateurschilder Berend Oldenburger was een zoon van Hindrik Alberts Oldenburger en Zwaantje Berends Kappen. Hij trouwde op 24 december 1873 met Maria Bakker uit Veendam, dochter van de wagenmaker Geuchien Jans Bakker en zijn vrouw Engeltje Hindriks Sanders. Volgens de trouwakte waren zijn ouders in de maand december 1852, op een zeereis van Koningsbergen naar Sal Cobe (Salcombe) in Engeland, volgens ingekomen berichten, in het Kanaal verongelukt en omgekomen. Oldenburger was onder andere leraar te Finsterwolde, Ganzedijk en Ekamp. Op 1 oktober 1902 wordt hij op wachtgeld gezet en vindt in schilderen zijn hobby. Berend Oldenburger is op 6 september 1930 in Veendam op 81-jarige leeftijd overleden.

Zijn vrouw Maria Bakker overleed acht jaar later op 8 januari 1938, eveneens te Veendam,

op 89-jarige leeftijd.

Collectie Flonk

Op 14 december 2016 overleed na een lang ziekbed te West-Terschelling Albert Flonk. Een zeevarende voorouder bracht een vleugje zeemansbloed in Alberts aderen. De gedachte aan verre reizen intrigeerde hem van jongs af aan. Archeologie en scheepvaart kwamen in 1981 samen in een expeditie naar Spitsbergen, waar Nederlandse walvisvaarders in de 17de eeuw een nederzetting hadden gesticht. Toen kort daarop de functie van conservator vrijkwam bij museum 't Behouden Huys op West-Terschelling, hoefde Flonk niet lang na te denken. In elf jaar transformeerde hij het museum tot een toonaangevend instituut over Terschellinger geschiedenis. Privé verzamelde Flonk een grote collectie zeemanssouvenirs bijeen, die na zijn overlijden aan het Fries Scheepvaartmuseum te Sneek werd overgedragen. Het merendeel van de privécollectie van Flonk is echter in de jaren zestig tot de jaren negentig van de vorige eeuw in de Groninger Veenkoloniën op schoolrommelmarkten en bij antiquairs aangekocht. Het Fries Scheepvaartmuseum vond, omdat het materiaal geen band heeft met Friesland, daarom terecht dat het legaat niet in hun specifieke collectie paste en vroeg aan het Veenkoloniaal Museum en het Kapiteinshuis

te Nieuwe Pekela of we de indrukwekkende collectie zeemanssouvenirs wilden overnemen. Onder de souvenirs bevinden zich onder andere Riganappen uit het Oostzeegebied, collages van Braziliaanse vlindervleugels, Engels aardewerk en een opgezette vogel uit Nieuw-Guinea. Scheepsportretten, scheepskisten en een kleine greep uit de omvangrijke

collectie navigatie-instrumenten geven bovendien een indruk van het leven aan boord. Voor ons een goed voorbeeld van collegeale collectiemobiliteit. Bewaren wat in je collectie past, afstoten wat elders beter past. Foto: Russisch dienblad met bloemmotief, beschilderd door Nakowirina uit Zhostova, een kleine plaats dichtbij Moskou.

Speurtochten

In 2018 maakte Lotte Ketelaar van de PABO Groningen voor ons museum een nieuwe speurtocht voor de bovenbouw van de basisschool. Deze speurtocht zal in 2019, als ook het verhaal van de zetmeelindustrie weer toegankelijk is, verder worden uitgewerkt. Dezelfde afspraak is gemaakt met Koninklijke Visio in Haren. Als onze permanente expositie in het museum weer compleet is, en dat zal medio 2019 het geval zijn, komt er in ons museum tevens een aangepaste route voor visueel gehandicapte leerlingen en volwassenen.

Na klachten van bezoekers hebben we eind 2018 ook de inrichting van de expositiezaal over de vervening aangepast. De vormgeving is rustiger gemaakt, er zijn extra foto's aangebracht die het verveningsproces in één oogopslag duidelijk maken en de verlichting in deze expositieruimte is aangepast. Deze veranderingen hebben ook gevolgen voor de oude speurtochten. In 2019 worden, als alle aanpassingen zijn gerealiseerd, alle speurtochten in samenwerking met Koninklijke Visio, vrijwilligers en leerlingen van basisscholen geactualiseerd.

Erfgoedtrajecten

Zoals in het voorwoord is aangegeven, doet het museum ook mee aan diverse erfgoedtrajecten en het project rond culturele mobiliteit. Jammer genoeg was het aantal scholen dat in 2018 ons museum bezocht opvallend minder dan het jaar ervoor. Na de zomervakantie kwam zelf niet één school voorbij.

Reden voor ons om er zelf nog eens extra hard aan te trekken en ook met Kunst en Cultuur in gesprek te gaan. En dit had en heeft effect. Eind 2018 kregen we opvallend veel aanmeldingen binnen voor het jaar 2019.

Erfgoedschatten (61 leerlingen tegenover 70 in 2017)

Het Veenkoloniaal Museum doet mee aan twee projecten bij Erfgoedschatten, te weten 'Een schip vol verhalen, de Familietrouw' en 'Van aardappel tot snoep'. Omdat de aardappelzetmeelzolder in 2018 werd ontmanteld om opnieuw te worden ingericht en de Familietrouw in Friesland lag in het kader van Leeuwarden culturele hoofdstad van Europa, konden we voor beide projecten in 2018 geen leerlingen ontvangen.

Kunst- en Erfgoedbus (0 leerlingen, tegenover 218 in 2017)

In het najaar van 2016 ging in het kader van Culturele Mobiliteit de Kunst- en Erfgoedbus Groningen van start. Hoofddoel is om kinderen uit de provincie de kans te geven om naar de stad te gaan en dat omgekeerd de kinderen uit de stad de provincie bezoeken. Het jaar 2018 verliep uiterst stroef en ontvingen we geen groepen, maar eind 2018 ontvingen we diverse aanvragen voor het jaar 2019!

Museumprojecten (682 leerlingen tegenover 990 in 2017)

Het Veenkoloniaal Museum organiseerde zelf diverse educatieve projecten. Het voortgezet onderwijs leverde het leeuwendeel van de deelnemende leerlingen. Erg populair blijft ook het project SMS-taal op graven. Leerlingen bezoeken dan niet alleen het Veenkoloniaal Museum, maar ook de begraafplaats in Veendam om historische graven van zeelieden te bekijken en het graf van encyclopedist Anthony Winkler Prins te bezoeken. Op de begraafplaats wordt ook verteld over de grafsymboliek. Eveneens populair is de tijdlijn die door het centrum van Veendam loopt. Omdat ons museumschip Familietrouw ingezet werd bij het project Spinbarg, was het schip alleen in november te bezoeken voor schoolgroepen. Twee scholen maakten hier nog gebruik van.

Feiten en cijfers

opsplitsing basisonderwijs - voortgezet onderwijs - overig onderwijs

	2016	2017	2018
basisonderwijs	859	350	133
voortgezet onderwijs	836	580	409
overig onderwijs	242	60	101
totaal	1.937	990	743

overzicht bezoekersaantallen groepen

	2016	2017	2018
aantal groepen	162	147	72
aantal personen	5.127	3.128	1.988

overzicht bezoekersaantallen scholen

	2016	2017	2018
aantal groepen	52 *	30	22
aantal leerlingen	1.937	990	743

* waarvan 12 op de Familietrouw

WERK IN UITVOERING: LOPENDE PROJECTEN

Zetmeelzolder

In 2018 is gestart met de ontmanteling van de oude opstelling van het verhaal over zetmeel. In het nieuwe verhaal gaan we ook in op de actualiteit waarbij de eiwitwinning, die vroeger overigens als vuil water werd geloosd, nu voor AVEBE één van de belangrijke halffabricaten is. Ook zal het nieuwe laboratorium op het Zernike complex mee worden genomen. Veenkoloniaal Museum een tastbaar museum, braille route door het museum.

Met Koninklijke Visio te Haren is afgesproken dat als de zetmeelzolder klaar is en de aanpassingen in de verveningszaal, we de route voor Visueel gehandicapten gaan integreren in onze vaste opstelling. Het streven is om herfst 2019 dit project af te ronden.

Wandelroute van Kamperveen naar Elisabethfehn

In 2018 zijn de eerste stappen gezet om zowel aan Nederlandse zijde als Duitse zijde de musea bijeen te krijgen om de route te realiseren. Aan Duitse zijde reageerden alle veenmusea enthousiast. Aan Nederlandse zijde haakten een paar, in eerste opzet meegenomen musea af. Jammer, want doel is juist, na een eerste opzet, vrijwilligers en wandelsportliefhebbers de uitgezette trajecten te laten controleren.

De route verleggen we daarom iets naar het noorden en zal via de stad Groningen lopen. Op zich geen probleem want de geschiedenis van de stad Groningen is nauw verbonden met de veenkoloniën en wandelaars kunnen nu ook via museum Stad & Lande en niet te vergeten de Turftorenstraat hun route vervolgen. Het uitproberen van de routes zal nog geheel 2019 in beslag nemen en we hopen de route in 2020 te kunnen presenteren.

Abel Tasman vaarroute

In samenwerking met de Grommo leden, is op initiatief van het Abel Tasmankabinet het plan ontstaan om onder de noemer van Abel Tasman een recreatieve vaarroute door de provincie Groningen te realiseren waar culturele highlights worden toegelicht. Het moet de varengasten op het spoor van musea en cultuur brengen. Dit plan zal in 2019 verder worden uitgewerkt.

100 jaar AVEBE

Het Veenkoloniaal Museum is al in een vroeg stadium bezig gegaan met de voorbereidingen voor een grote expositie in het kader van het 100 jarig bestaan van AVEBE en het door Marketing Groningen op te zetten Scholtenjaar. In 2019 is het resultaat te zien in de

expositie 'De fabrikant verzamelt'. In deze kunstexpositie zijn schilderijen, etsen, gravures en tegeltableaus te zien die in opdracht van fabrikanten zijn vervaardigd.

Feiten en cijfers

Samenwerking:

ICN Amersfoort, KB Den Haag, GROMMO, Koninklijke Visio Haren, Heimatmuseum Leer (D), Emsland Moormuseum Gross Hesepe (D), Groninger archieven/beeldbank Groningen, Erfgoedpartners, K.&C. Verhalen van Groningen, Alfa College Groningen, Hanzehogeschool Groningen, Kapiteinshuis Pekela te Nieuwe Pekela, Siep & Co. Oude Pekela, Comm. Blumenschau 2019 Papenburg (D), De Lijn Rotterdam, Mencendorfa nams museum Riga (LV), Fries Scheepvaartmuseum Sneek, cultuurcentrum van Beresteyn Veendam, Mo(o)i Veendam, Winkler Prins Scholengemeenschap Veendam.

In 2018 zijn er weer diverse activiteiten geweest in verband met promotie van regio De Veenkoloniën. In dit jaarverslag vindt u een overzicht van onder andere de verschillende activiteiten, socialmedia-gebruik en de website. Helaas heeft de gemeente besloten om de functie van VVV-coördinator per 31 december 2018 te laten vervallen en de promotie anders op te zetten. Als coördinator spreek ik de hoop uit, dat alle werk dat in acht jaar tijd door zowel Nathanja Mulder, de vrijwilligers van het museum en ondergetekende, met een beperkt aantal uren (16) per week, is verricht en opgebouwd, niet verloren zal gaan. Zowel de Facebookpagina als de website hebben bewezen voldoende bezoekers te trekken. Sterker nog, de sub-website van de VVV Veenkoloniën op de site van Marketing Groningen trekt zelfs de meeste bezoekers van alle toeristische regio's in de provincie. Dit succes kan alleen maar stand houden als deze wekelijks wordt aangepast en actueel wordt gehouden. Dit vergt tijd, menskracht en coördinatie, en dat doe je er niet zomaar even bij.

Evenementenposters

Er zijn in 2018 in totaal negen evenementenposters gemaakt, die verspreid zijn in het centrum van Veendam. Er zijn een aantal

maanden met elkaar gecombineerd om het aanbod zo divers mogelijk te houden en gedurende het hele jaar een gevarieerd aanbod te hebben. De posters zijn op diverse formaten verspreid en ze hingen onder andere bij de ingang van winkelcentra, het gemeentehuis en lagen bij diverse ondernemers in het centrum van Veendam. Het verspreiden van de posters is door vrijwilligers gedaan.

Social media, lokale media & website

Facebook

De VVV heeft een eigen Facebookpagina, die goed bezocht wordt. Op de pagina worden diverse evenementen, foto's van de regio en leuke weetjes gepubliceerd. Het aantal volgers van de pagina is licht gestegen: 1 januari 2017: 1308 / 31 december 2017: 1407. Het bereik van de berichten die geplaatst worden is divers, waarbij de top op bijna 3920 ligt. Dat deze Facebookpagina op toeristisch gebied zeker haar nut heeft bewezen, blijkt onder andere uit de maanden juni, juli en augustus. In deze maanden werd deze pagina veelvuldig geraadpleegd.

Twitter

Eind 2017 waren er ongeveer 1525 volgers. De meeste volgers komen uit Nederland, en het merendeel daarvan komt uit Groningen.

Website

De website van de VVV, www.veenkolonien.groningen.nl vormt een onderdeel van Marketing Groningen. Op de site worden onder andere evenementen en een overzicht van lokale ondernemers (zoals horeca en overnachtingsmogelijkheden) weergegeven. De statistieken voor de website zien er uit als volgt: Aantal gebruikers: 15.063; 87,7% van de bezoekers is nieuw, de overige bezoekers zijn terugkerende bezoekers. Het best bezochte onderdeel van de site is de evenementenkalender.

Website

De website heeft in 2018 nog een nieuw uiterlijk gekregen en is up-to-date qua stijl met de overige Marketing Groningen-websites. De gegevens voor zowel de website, als de Facebookpagina en Twitter werden door de VVV-coördinator verzameld en op deze media aangeboden. Naast het nieuwe uiterlijk van de website, is er tevens een nieuwe pagina toegevoegd. Het gaat hier om de pagina "Monumenten". Op dit deel van de site zijn foto's te vinden van alle monumentale panden in de gemeente Veendam. De foto's zijn onderverdeeld in Veendam, Pekela en Wildervank. De foto's zijn gemaakt door de heren

Ugen en Dopper, vrijwilligers van het Veenkoloniaal Museum.

Recreatiekrant

Onderzocht is op welke manier er voor dit seizoen een publicatie voor de Veenkoloniën uitgebracht kon worden. Diverse mogelijkheden zijn onderzocht, waaronder een eigen glossy. Uiteindelijk is gekozen voor het bestaande format van de Recreatiekrant.

De krant van 2018 heeft 16 pagina's en een oplage van 10.000 stuks. De krant is door vrijwilligers van het Veenkoloniaal Museum met een frequentie van drie keer per jaar op diverse plekken in de provincies Groningen en Drenthe verspreid. Het eerste exemplaar van de krant is aangeboden aan Sievert Uniken en Wouter van Riet van Borgerswold Experience, alsmede aan wethouder Henk Jan Schmaal. De presentatie van de krant vond plaats bij Borgerswold Experience.

Werving nieuwe leden & adverteerders

Het aantal leden van de VVV in 2018 is 42. Dit is evenveel als het voorgaande jaar. De meeste daarvan hebben een standaardadvertentie in de Recreatiekrant afgenomen, een aantal van hen heeft ervoor gekozen om een grotere advertentie te plaatsen.

Tassen Simpelweg genieten

Gedurende het toeristische seizoen zijn er door vrijwilligers bij de balie van het Veenkoloniaal Museum behoorlijk wat tassen gevuld en bij de sluizen uitgedeeld aan de vaarrecreanten die Veendam hebben bezocht. De inhoud van de linnen tas bestond uit de Recreatiekrant Simpelweg Genieten en diverse folders. De tassen zijn met enthousiasme ontvangen door de bezoekers. Er zijn naar schatting 700 tassen uitgedeeld. Tevens zijn er 100 tassen uitgedeeld bij de Toeterrit in april.

De voorraad linnen tassen is inmiddels op. Er is daarom gekozen voor het ontwerpen van nieuwe tassen. Deze zullen in 2019 verspreid worden ten behoeve van de promotie.

Samenwerking tussen regio's vergroten

De bezoekers van de Veenkoloniën kijken niet naar de grenzen van een gemeente.

Men komt hier om kennis te nemen en te genieten van de omgeving en de culturele aspecten die we te bieden hebben. Dit houdt niet op bij de gemeentegrens. Daarom is het initiatief dat in 2017 gestart is om regelmatig overleg met de verschillende regio's in de provincie en directe omgeving van de Veenkoloniën te hebben, voortgezet in 2018. Dit is een twee-maandelijks overleg, waarin

alle coördinatoren/hoofden van de verschillende regio's bijeenkomen.

Het betreft de volgende regio's:

- Westerwolde
- Oldambt
- Veenkoloniën
- Midden Groningen
- Waddenland
- Groningen
- Eemsdelta
- Westerkwartier

BCO

De coördinator heeft deelgenomen aan de overleggen van het BCO (Buisend Centrum Overleg) ter promotie van de regio en het bespreken van de verschillende evenementen die plaatsvinden in het centrum van Veendam.

Overige ontwikkelingen

De gemeente Veendam heeft op het moment van schrijven van dit jaarverslag nog niet duidelijk voor ogen hoe de toeristische promotie van de regio in 2019 en daarna verder vorm gaat krijgen.

Museumschip Familietrouw voor Museum Kapiteinshuis Pekela

2018

A historical painting of a street scene in Veendam. On the left is a two-story white building with a dark door and windows. To its right is a red brick building with a gabled roof and a chimney. A yellow railing runs across the foreground. Several people are visible: a woman standing near the railing, a man and child walking on the left, and another man standing on the right. Trees with light green foliage are scattered throughout the scene. The overall tone is soft and historical.

VEENKOLONIAAL
MUSEUM VEENDAM

JAARVERSLAG

VEENKOLONIAAL MUSEUM VEENDAM